

معامله چه مادی باشد چه سیاسی باشد همیشه دوطرف میخاهد يك متن نصرت الدوله يك متن مدرس - عرض كردم طرف يك متن يك متن یعنی يك چیزی را بدی يك چیزی را بگیري اگر بگویی که معامله نیست .

يك چیزی مردم يك کسی میدهند باید جوت دفع شر یا بجهت جلب نفع بنده عقیده ام این است که این

معامله نیست که يك چیزی بدی و در مقابلش چیزی ستانی خوب این ممکن که دولتانی مصلحت های منظور نظر آورده باشند و يك کاری بکنند این چیز تازه نیست ولیکن آنچه من شنیده ام از دریاچه ارومیه همیشه اسم فرمانی بود ولی فرمانی نبود يك ورثه شاهزاده امامقلیخان بود اما همچوقت کسی حق با آنها نبود و همیشه می شنیدم که ادعای کنندولی چیزی در دستشان نیست شاهزاده فرمودند (کنش) خیر

چون اغلب آقایان که اینجانشینان

دارند تازه آمده اند شاید از دوره پیش مطلع هستند همیشه حکایت لفظ بود چیزی در کار نبود اگر واقعا آقایان فرمانی سراغ کرده اند و دیده اند که مادم این دو دوره ندیده ایم و هیچوقت نشنیده ایم که دولت ها بدست بیاورند حالا شاید داشته و صلاح ندانسته اند که با ایشان بدهند همین یکی را خوبست ترتیبی بکنند که مامعظم بشویم و بعد از اطلاع در زمینه او صحبت بکنیم الان بیش از این نمی خواهم

عرض کنم اینکه آدم اینجای برای اینست که عرض کنم مقصود من از مخالفت نه از حیث اینست که من مخالف با دولت هستم بلکه از این حیث است که در این دو سه دوره تفهیمیدایم و ندیده ایم يك سندی موجود باشد که سند معامله باشد همین یکی را اگر آقایان بلد هستند بفرمایند تا ما برویم در اطراف دیگر آفرمان را ببینیم

ولما اینکه فرمودند (مخیرها) البته مخیرها طرف اعتقاد هستند لیکن مطالب هم فرق دارد کاری را که هیئت دولتها نتوانسته اند بکنند و شما امروز آورده اید یعنی دولت شش ماهه یا ده روزه آورده است لابد متعلق بدولت سابق است زیرا رئیس الوزرا همانست و فقط وزراء تغییر کرده اند

پنج شش دولت روی کار آمده است و این را مذاکره کرده اند و به بطور ممانده است و این معجزه را که شما باین زودی کردید اگر واقعا سند معتبری در دست است عیبی ندارد که آن سند را بنده هم ببینم و آنوقت سایر جهاتش را هم ببینیم که جای صحبت دارد یا ندارد عرض هر ضم

همین يك ككلمه بود و زیادتر مزاحم نمی شوم .

نصرت الدوله - مخیر کیسیون خارجه بنده اگر مبادرت بجواب آقای مدرس میکنم برای اینست که زمینه مذاکره ایشان مطابق تقسیمی که خودشان فرمودند يك جهت مصالح عمومی دارد و يك جهت مالی و بیشتر فرمایشاتشان جنبه مصالح عمومی را دارا بود و از نقطه نظر مقتضیات و سیاست حرف زدند .

مدرس - در اصل معامله عرض كردم نصرت الدوله اینست که بنده از نقطه نظر مصالح عمومی و سیاست مبادرت به جواب میکنم والا از نقطه نظر تعیین و تشخیص مبلغ آن مذاکره اش بیشتر است با همکار محترم خودم مخیر کیسیون بودجه است بلی آن قسمت را هم که اصل معامله را ذکر فرمودند هر معامله که طرف داد و يك متن و تندرک دادند که این معامله که طرف نیست .

اینجا بنده موافق با نظریه ایشان نیستم زیرا در اینجا هم از نقطه نظر حرف مادی دوطرف دارد

برای اینکه بحق یا ناحق تأخیر این دریاچه يك دارائی و يك مملکت دد آنجا در این مدت متشادی پیدا کرده و علت دیگر هم توافق من با ایشان است که آیا طرف من همیشه باید يك چیزی مادی باشد و اما همانطور که فرمودند مصالح و مقتضیات و سیاست مملکت نمیتواند يك طرف معامله باشد و يك متن مادی هم در يك موردی داشته باشد ؟

چرا بعقیده من این مورد و يك موردی است که همیشه بیشتر است از مواردی که فقط متن راجع يك مسائل متین مادی باشد و برای اینکه مطلب يك قدری تشریح شده باشد اگر چه من می دانم و قطع دارم که تمام آقایان (باز هم تمام را عرض نمیکنم و عرض می کنم اغلب آقایان) اطلاعاً ایشان در این موضوع بقدر کافی است و محتاج توضیح نیست از آنطرف هم میدانم که اگر يك توضیحی خواسته میشود برای اینست که یا مخورین یا اعضاء کیسیون یا اعضاء دولت مجبور بدخول ديك توضیحی بکنند .

ولی با علم باین قضیه و با ذکر این که متوجه باشد که اگر ما میتوانستیم بطور قطع و بطور قضاوت حقوقی یعنی با يك دلتالی که ما را مقدر میکرد در يك قضیه حقوقی ثابت کنیم که هیچ نوع مبدأ و انتائی برای این معامله نیست

البته نه دولت حاضر و نه کابینه های قبل که بده خلد را بنگار بودند نه کیسیون های مجلس حاضر میشوند که نه سیصد ویست هزار تومان بلکه يك مبلغ کتری هم بدهند اگر آقایان شنیده که فرمان امامقلی میرزا

که مأخذ این امر بوده است آن فرمان در ادارات دولتی خواسته شده و اصلش دیده نشده است همینقدر يك موادهائی از آن فراین آورده اند یا اگر جنبائی نشانختنی و تردید این معامله از طرف دولتها و دولت وقت باین ملامت بوده است این مانع از این معامله يك مبادی دیگری داشته باشد و اگر میتوانستیم این مبادی را بکنی نمی کنیم مسلم بود و محتاج توضیح نبود که همچوقت حاضر چنین معامله ننیدیم

و همچنین آقای مدرس و سایر آقایان باید قبول کنند که اگر از طرف مقابل بطور قطع اثبات کنند مدارك مسلمی را یا از مطالب منجر باین قضیه نیشد و آن وقت ما حق نیداشتم و دولت ما حق نیداشست که در پایان چندین سال مشاخره و کشمکش مطلب را منجر باین قضیه فعلی بکنند .

مخصوصاً تقاضا میکنم آقایان بظاهر داشته باشد که اگر دولت ما معامله میکند با بوداغبان و استیونس ابدأ مبنی باین نیست که دولتها حق آنها را از نقطه نظر مستأجری امامقلی میرزا در دریاچه شناخته است . هیچ همچو چیزی نیست که دولتهای ما و مجلس و کیسیون ما همیشه منکر این اصل بودماند همیشه خواستار بوده اند که اگر طرف مقابل میتواند ثابت کند اسناد و مدارك قاطعی که ما را محکوم کند بیاورد بعد ما در ضمن عمل اظهار عقیده نمائیم و چنانچه عرض كردم مبادی يك معامله منحصر بفرمان نیست و ممکن است چیزهای دیگری در کار باشد که دولت را مقید و ملزم کند اینست که با تمام این اشکالات و با تضاد يك محظوراتی که بنده لازم نیدانم آن محظورات و از این توضیح بدهیم مطلب طوری شده بود که دریاچه ارومیه و کشتی رانی در آن دریاچه مدتی بود مسئله سیاسی شده بود چرا ؟

برای اینکه بوداغبان دعوی تبیت روس میکرد و استیونس تبعه مسلم انگلیس است و شر يك او است و همه آقایان می دانند که وقتی در مملکت ما مستأجر و طرف معامله اتباع خارجه میشوند خصوصاً که دولت معظم همجوار ما پشت سردعاری حقوقی و معامله يك مسائل سیاسی از نقطه نظر حمایت آن دولتها از اتباع خودشان پیش میاید این مادچار محو محظوری بودیم در دریاچه ارومیه کشتی رانی آن که یکی از نقاط مهمه مملکت ما و این کشتی رانی یکی از مسائل سیاسی ما است خصوصاً از نقطه نظر نظامی این قضیه دچار همچو محظور و يك همچو کشمکش بود و اگر آقایان بدرسه قضیه مراجعه

کنند) و بنده از طرف همین مجلس موظف بودم و بآن دوسه مراجعه كردم) ملاحظه خواهند فرمود این طرز معامله که در اینجا شده و بانجام رسیده و امروز بانصوب آن را از آقایان بشنایند گمان میخوام این طرز معامله حقیقه يك وجه و ملی يك خلاصی از يك محظور بزرگی است در دوره چهارم ابتدا در کابینه آقای مستوفی الممالک بعد در کابینه آقای مشیر الدوله این قضیه تحت مذاکره درآمد و حقیقه عملی اساسی شده است و کابینه آقای سردار سیه تقطاز نقطه نظر مصالح مملکت بیروی از دو سلف خود کرده و این امر را تقیب کرده بانجام رسانیده و این مسئله را قطع کرده اند و مسلم است یکی از بزرگترین خدماتی که باین مملکت میشود کرد و شده است این است که دریاچه ارومیه را از این بیج و ناچاهائی که بخودش گرفته است خلاص کنیم و کشتی رانی در آن دریاچه را تخصیص بدولت و بشویم خودمان بدهم از نقطه نظر استراتژیک و بالاخره هیچ اجنبی و هیچ خارجی را بتوان حمایت از مستأجر یا بتوان دیگری نگذاریم يك نظری در این نقطه مهم مملکت نداشته باشد

مدرس - حالا هم ندارد نصرت الدوله - این مسئله انجام پیدا کرده است و من متأسفم از اینکه آقای مدرس در این اعتراضی که میفرمایند - انصافی میکنند چون اگر بآن دوسه عظیم و بزرگ مراجعه نمایند و مکاتباتی را که چهار پنج سال است بین دولتها و سفارتخانه ها شده است آنها را ملاحظه کنند چنانکه . . . در کیسیون خارجه دقت کردیم این فرمایش را بفرمایند علاوه ما هیچوقت نباید فراموش کنیم و از نظر محو کنیم که مقتضای مصلحت و مقتضای امر نسبت يك فرد یا مملکت باینست يك جامعه همیشه باید متناسب باشد و آن فرد و جامعه خود آن مملکت باشد بالاخره چنانچه عرض كردم این سوابق امر بود و توضیحاتی که بنده دادم بعقیده خودم اغلب نمایندگان سابقه به مسائل مهم اوداشته بنده هم غیر از روس مسائل چیز دیگری نخاستم اینجا عرض بدارم برای اینکه محتاج نمی دانستم و حالا بنده عقیده دارم که آقایان در گذشتن این لایحه دولت صرف نظر از موافقت یا مخالفت با يك دولتی یا رئیس الوزرائی مصالح عمومی مملکت و مقتضیات را در نظر بگیرند و این لایحه را تصویب بفرمایند که این امر خانه قطعی پیدا کند (بعضی گفتند مذاکرات کافی است - بعضی دیگری گفتند کافی نیست) مجلس - مذاکرات کافی نیست مسئله مهم است رئیس - رای می گیریم بکفایت مذاکرات آقایانیکه مذاکرات را کافی

می دانند تقیام فرمایند (هدهای برخاستند) رئیس - معلوم می شود کافی نیست مدرس - بنده يك تقاضا دارم خوب است آقایان مسئله را در مجلس خصوصی مطرح کنند و واقعا توضیح بدهند نجات - مجلس خصوصی و عمومی ندارد .

شیروانی - معرفی هم بکنید کسی اینکار را کرده است رئیس - آقای رهنا (اجازه)

رهنا - بنده موافقم رئیس - آقای حائری زاده مخالفم رئیس - بفرمایند

حائری زاده - بنده راجع باین موضوع هیچ اطلاعی نداشتم غیر از اینکه یکروز آقای آقا شایع جلال را دیدم می گفتند می خواهم بروم دوسه اینکار را ببینم بعد فهمیدم که بیچیدگی هائی دارد آنوقت از اعضاء کیسیون پرسیدم دوسه اش چیست گفتند ما ندیدیم از خود آقای مدرس هم که عضو آن کیسیون هستند پرسیدند گفتند ندیدیم از بعضی دیگر هم پرسیدم گفتند ما دوسه این موضوع را ندیده ایم بنده هم که در دوره چهارم بگوشم نخورده بود در مذاکراتی که آقای مخیر فرمودند تصدیق کردند که اصل فرمان دیده نشده است فقط يك موادهائی دیده شده است و فرمودند مدارك دیگری دیده شده است خوب است همان مدارك را هم آقایان ببینند تا فهمیده رای بدهند دیگر اینکه آقای شیروانی فرمودند کسالتی که باعث این خسارت شده اند باید معاکمه شوند و من همچو استنباط كردم که یکی از دولتها نوشتجاتی داده و تولید این خسارت را کرده اند و بوجب قانون اساسی ما نوشتجات دولتهای خودمان را در این قبیل مسائل مجلس شورای ملی بر سمیت نمی شناسیم و هیچ رسمیت ندارد که ما در اطراف آن مقاله کنیم و نه از نقطه نظر مخالفت با دولت بلکه از نقطه نظر اینکه ممکن است جنبه سیاسی و ملتئیکی داشته باشد خوب است آقایان فهمیده رای بدهند چه ضرر دارد که يك جلسه خصوصی تشکیل شود و آن مدارك و اسناد قرائت شود بعد بیاید در مجلس و بدون مخالفت رای گرفته یازد یا قبول شود بومن بیش از این نظر مخالفتی در این موضوع ندارم

رئیس - آقای آقا سید یعقوب (اجازه) آقا سید یعقوب - بنده اول يك تمجیبی از شاهزاده نصرت الدوله . . . رئیس - (خطاب با آقای مدرس) آقا این پیشنهادی که کردید مخالف رانی است

که داده شده است برای اینکه میفرمائید در جلسه خصوصی مذاکره شود یعنی از دستور خارج شود کازرونی - بنده پیشنهاد میکنم نفس داده شود آقا سید یعقوب - بنده تمجیب میکنم از شاهزاده نصرت الدوله با اینکه کاملاً از دوسه مستحضر بودند اگر موافقت کرده بودند این صحبت خانه پیدا میکرد ولی حالا بنده ناچارم اجمالاً بعرض برسانم و بدانند که . . . نصرت الدوله - ما وحشت نداریم بفرمایند چه مخالفتی كردم آقا سید یعقوب - رای بکفایت مذاکرات نداریم بنده میدانم مصالح منافع مملکت تا چه اندازه گرد این مسئله هست اینست که بنده با نهایت جدیت در این قضیه مساعدت میکنم و عقاید و نظریات و اطلاعاتی که دارم بعرض آقایان میرسانم که گمان میکنم که آقای مدرس و حائری زاده هم همیشه نسبت بمصالح عامه مملکت همراه و موافق بوده و حالا هم شاید بعد از اطلاع از قضیه همراهی کنند مگر اینکه یکی مرحمتی داشته باشند که آن مسئله دیگری است ملک قاسم میرزا پسر عباس میرزا برادر محمد شاه در طهران مخالفت میکرد است محمد شاه مشارالیه را با آذربایجان و ارومیه تبعید میکنند و فرمانی به ملک قاسم میرزا میدهد .

بر سر آورد و نمایندگان آذربایجان کاملاً مستعضر هستند که بچه ترتیب بود اغیانس تیمه امام ایران را متقلب کردند از آن زمان که دولت تزاری که بعد از آن از بین رفت و حالا يك دولت آزادی آمده است آن دولت تزاری که میخواست تمام جاهها را بلع کند و در هر جا میفرمایند عقاب کوه بیکر بود که حمایت شده بود در طهران و آذربایجان و بالاخره این بدبختی را برای ما تهیه کردند و این روز سیاه را آوردند .

زمان فترت هم آمد . . . همچنانکه ما همیشه فریاد میزنیم امان داد از زمان فترت . . . زمان فترت آمد وزرائی آمدند بی دربی . . . طبقه بعد از طبقه خادمین بعد از خادمین آمدند و نوشتجات دوسه را نگاه کردند حالا جبارت میشود که چه نوشتند و این روز سیاه را بر ما آوردند الان دریاچه ارومیه بعد از اینکه دولت تصرف کند از روی تحقیق شاید سالی مقدار پنجاه صحت هزار تومان منافع مادی دارد غیر از منافع سیاسی و مسلم است ما در مقابل که میخواستیم مملکت را اصلاح کنیم یعنی يك موانع جزئی را از این برداریم نباید نگاه کنیم بیصددیست هزار تومان که نسبت بمصالح آذربایجان وارد و کشتی استقلال آذربایجان میدهم و تمام دولتها همچنانکه آقای نصرت الدوله فرمودند در کابینه آقای مستوفی الممالک در این ماهیت وارد شده است با کابینه اش بعد آقای مشیر الدوله وارد شده اند در این قسمت و بعد کابینه آقای سردار سیه آمده است و يك مشی را هم سیر کرده و این مسئله را با اینجاست رسانده اند مسلماً شما آقایان نمایندگان با سیاست و مصالح مملکت کاملاً موافقت دارید يك مسئله است که بنده هم فوق العاده تقیب میکنم و آن پیشنهاد آقای شیروانی است که بایستی در این قضیه با فشاری بکنید و دوسه را در تحت نظریک کیسیون بگذارید که در آن کیسیون رسیدگی کاملی در دوسه بشود آنوقت آن وزیر یا آن کسی که در آن دوره آمده است و این دولتها را گرفتار کرده و اینطور ما را در مضیقه انداخته است مجازاتش کنند بلکه خدا بکنند يك وزیر را هم ما ببینیم بالای دار برود که بعد از این مردم بدانند که مجلس ناظر است در کارها و بنده عقیده دارم که آقای مدرس هم جدیت در این امر بفرمایند ما امروز دچار هستیم باین واقعه و باین ترتیبی که پیش از این واقع شده و وزرائی که محل اعتماد ما بودند تمام توجه اصلاح این امر بودند و آقای سردار سیه هم تابعیت سابقین خودشان خواستند این مسئله را خانه بدهند و با این مقدمات

گمان میکنم شیعه برای کسی باقی نباشد که نتواند این مسائل را حل کند وزیر مالیه حضرت والا شاهزاده نصرت الدوله مطالب را بطور کامل فرمودند که گمان می کنم بنده نتوانم چیزی بر آن اضافه کنم الا عرض میکنم که آقایان نمایندگان توجه بفرمایند در این پیشنهادی که ما میکنیم بجلس شورای ملی و معامله که دولت میکند بهیچوجه گفتگوی شناختن حتی برای کجا در دریاچه ارومیه نیست و زیاد لازم نیست که آقایان تلاش کنند که مبدأ و مفاد آن چیست ؟ فرمانی هست یا نیست کاری ندارم ملاحظه بفرمایند يك کشتی ها و اموالی در دریاچه ارومیه است که متعلق بدیگری است مالکیت را که منکر نیستیم يك اشخاصی مالک آنها هستند حالاً ما خواهیم خودمان مالک آنها بشویم و اما اینکه فرمودند اهمیت سیاسی را توضیح بدهید بنده تصور میکنم آقایانی که يك قدری نظر داشته باشند باوضاع آذربایجان و دریاچه ارومیه و همسایگان ما و سیاست مملکت ما این مطلب روشن است و لازم نیست در اینجا ما تشریح کنیم

اگر این مسائل را کسی نداند ببین در این جاودریشت تریبون فهمیده نشود بلکه باید برود بدرسه دوس بخواند اما راجع بخواهد دریاچه ارومیه این را هم برای استحضار خاطر آقایان عرض میکنم آقایانی که اطلاع دارند میدانند که فوائد کشتی رانی دریاچه ارومیه اگر در تحت ما میرد ازیم در ظرف سه سال چهار سال میتوانیم دریاواریم الان هم عوامی دارد دیگر اینکه آن وقتی که بنده وزیر خارجه بودم اگر هم نبودم در حال انسانیت لازم بود انصاف بدهم

البته فرمایشات آقای آقا سید یعقوب را هم تصدیق میکنم عملیاتی که اشخاص ما صحیح در این مملکت بعمل آمده است تصدیق می کنم شجاع الدوله احمد خان را همه میشناسیم و هیچکس هم از او دفاع نمیکند خصوصاً بنده ولیکن کار گذاری را که فرمودند و خواستند نسبت به او يك ناله بکنند بایستی عرض کنم کار گذاری قصیر نداشته اگر کاری هم کرده است در تحت فشار و فوق العاده بوده است و تخلص از آن برای او ممکن نبوده است و اگر مراجعه بدوسه شود کاری را هم کرده است ظاهر است که تحت فشار بوده است .

لهذا لازم بود بنده این دفاع را از طرف کارگذار کرده باشم

جمعی از گفتند مذاکرات کافی است. بعضی گفتند کافی نیست) مدرس - بنده یک توضیحی دارم رئیس - چه توضیحی؟ مدرس - توضیح میفرمادم بدم که فرمایشی را که آقای وزیر مالیه فرمودند بفهمیم چه فرمودند و چون موقتش میگذرد اگر اجازه میفرمائید عرض کنم رئیس - توضیح نظامنامه که نیست مدرس - از بیانات آقای توضیح میخواستم که بفهمم رئیس - رأی میگیریم بکفایت مذاکرات آقایانیکه مذاکرات را کافی میدانند قیام فرمایند. (جمع کنیزی قیام نمودند) رئیس - معلوم میشود کافی است... میرزا... (شرح ذیل قرائت شد) بنده تبصره ذیل را باده واحده پیشنهاد میدارم... تبصره - کلبه دعاوی بود اقبانس و استیونس از زوجه مرحوم امامتلی میرزا را دولت در ضمن معامله فوق خاتمه میدهد وزیر مالیه یک تبصره ای اگر در این عبارت بشود بنده قبول میکنم و آن این است که دعاوی موجوده بین بود اقبانس و زوجه امامتلی میرزا را دولت در ضمن این معامله خاتمه میدهد رئیس - پیشنهاد آقای مشاور اعظم (بعضیون ذیل خوانند شد) بنده پیشنهاد می کنم بعد از درواجه ارومیه (و سواحل آن) افزوده شود رئیس آقای مشاور اعظم بفرمائید مشاور اعظم این جا دارد که مجلس شورای ملی بوزارت مالیه اجازه میدهد کشتی ها و کاروانسرا و مایملک بود اقبانس والی آشر بنظر بنده سواحل آن هم لازم است چون کاروانسرا در درواجه که نیسانند لابد در سواحل میسازند و بلاوه سواحل راهم که بتوسیم ممکن است اطلاق بسیار مایملکش هم بشود لذا بنده عقیده دارم که سواحل هم نوشته بشود

مالیه از طرف دولت قبول کردند آقایانی که تصویب میکنند ورقه سفید والا کبود خواهند داد (اخذوا استخراج آراء بعمل آمد و نتیجه بطریق ذیل حاصل شد) وره سفید علامت قبول ۶۵ وره امتناع ۲۴ کبود ۲ رئیس - عدده حاضر ۹۳ با اکثریت شصت و پنج رأی تصویب شد چند دقیقه تنفس داده میشود (در این موقع جلسه برای تنفس تعطیل و پس از نسیسات مجدداً تشکیل گردید) رئیس - آقایان که نمی آید و نزدیک ظهر هم هست جلسه را ختم میکنیم (جمعی از نمایندگان - صحیح است) جلسه روز سه شنبه و دستور هم انتخاب هیئت رئیسه است آقای سر کشیک زاده (اجازه) سر کشیک زاده - بنده بطوریکه در جلسه سابق پیشنهاد کردم معتقدم که جلسه روز دوشنبه بشود (بعضی از نمایندگان - مخالفیم...)

رئیس - پس جلسه روز سه شنبه میشود دیگر مخالفی ندارد (جمعی از نمایندگان - خیر) رئیس - دستور هم انتخاب هیئت رئیسه است (مجلس مقارن ظهر ختم شد) رئیس مجلس شورای ملی مؤتمن الملک منشی شهاب منشی معظم السلطان **جلسه شصت و هشتم صورت مشروح مجلس یوم سه شنبه پانزدهم میزان یک هزار و سیصد و چهل و سه** مجلس دو ساعت و نیم قبل از ظهر بریاست آقای مدرس نایب رئیس تشکیل گردید (صورت مجلس یوم یکشنبه ۱۳ مهر میزان را آقای آقا میرزا شهاب فراتت نمودند) **نایب رئیس** - آقای حائری زاده در صورت مجلس فرمایشی دارید؟ **حائری زاده** - بلی یک جمله را بنده در روز اظهار کردم و لازم میدانم در صورت مجلس تصریح شود ولی مسکوت عنه گذارده اند و آن این بود که عرض کردم از قهوم فرمایش آقای مغیر و آقای وزیر مالیه چنین استنباط میشود که یکی از آقایان وزراء چیزی نوشته و مجلس شورای ملی نوشته است آقایان وزراء را بدون تصویب مجلس ترتیب اثر نمی دهد این یک جمله بود که لازم است در صورت مجلس تصریح بشود یک جمله دیگری هم بود که ماها یعنی افراد اقلیت در این رأی شرکت نکرده ایم این را هم لازم میدانم در صورت مجلس تصریح شود **نایب رئیس** - اما آن اظهار اولی که فرمودید شاید تصریحاً در صورت مجلس نباشد ولی تلویحاً هست مع ذلك اگر لازم باشد تصریح می شود ولی فرمایشی که راجع شرکت نکردن اقلیت فرمودید کدام نیکنم چندان ذکر شد در صورت مجلس لازم باشد و چندان سابقه ندارد **آقای آقا سید یعقوب** (اجازه) **آقا سید یعقوب** - چون آقای حائری زاده اظهار کردند بنده هم عرض میکنم آن روز بنده اظهار کردم وزیر که این جناب را کرده است باید یک کمیسیون از مجلس معین شود که در آن کمیسیون تحقیقات بعمل آمده مجازات آن وزیر را که جنایت کرده است معین شود **نایب رئیس** - الجواب الجواب دیگر کسی در صورت مجلس فرمایشی ندارد؟

رئیس - پس جلسه روز سه شنبه میشود دیگر مخالفی ندارد (جمعی از نمایندگان - خیر) رئیس - دستور اول انتخاب هیئت رئیسه است (مجلس مقارن ظهر ختم شد) رئیس مجلس شورای ملی مؤتمن الملک منشی شهاب منشی معظم السلطان **جلسه شصت و هشتم صورت مشروح مجلس یوم سه شنبه پانزدهم میزان یک هزار و سیصد و چهل و سه** مجلس دو ساعت و نیم قبل از ظهر بریاست آقای مدرس نایب رئیس تشکیل گردید (صورت مجلس یوم یکشنبه ۱۳ مهر میزان را آقای آقا میرزا شهاب فراتت نمودند) **نایب رئیس** - آقای حائری زاده در صورت مجلس فرمایشی دارید؟ **حائری زاده** - بلی یک جمله را بنده در روز اظهار کردم و لازم میدانم در صورت مجلس تصریح شود ولی مسکوت عنه گذارده اند و آن این بود که عرض کردم از قهوم فرمایش آقای مغیر و آقای وزیر مالیه چنین استنباط میشود که یکی از آقایان وزراء چیزی نوشته و مجلس شورای ملی نوشته است آقایان وزراء را بدون تصویب مجلس ترتیب اثر نمی دهد این یک جمله بود که لازم است در صورت مجلس تصریح بشود یک جمله دیگری هم بود که ماها یعنی افراد اقلیت در این رأی شرکت نکرده ایم این را هم لازم میدانم در صورت مجلس تصریح شود **نایب رئیس** - اما آن اظهار اولی که فرمودید شاید تصریحاً در صورت مجلس نباشد ولی تلویحاً هست مع ذلك اگر لازم باشد تصریح می شود ولی فرمایشی که راجع شرکت نکردن اقلیت فرمودید کدام نیکنم چندان ذکر شد در صورت مجلس لازم باشد و چندان سابقه ندارد **آقای آقا سید یعقوب** (اجازه) **آقا سید یعقوب** - چون آقای حائری زاده اظهار کردند بنده هم عرض میکنم آن روز بنده اظهار کردم وزیر که این جناب را کرده است باید یک کمیسیون از مجلس معین شود که در آن کمیسیون تحقیقات بعمل آمده مجازات آن وزیر را که جنایت کرده است معین شود **نایب رئیس** - الجواب الجواب دیگر کسی در صورت مجلس فرمایشی ندارد؟

آقای سهام السلطان ۵۵ رأی
آقای حاج سیدالمحققین ۴۸ رأی
آقای تدین ۱ رأی
ورقه سفید (امتناع) ۳
نایب رئیس - عدده حاضر صد و هفت نفر...
آقای سهام السلطان با اکثریت پنجاه و پنج رأی بنیابت ریاست انتخاب شدند...
آقای حائری زاده در صورت مجلس فرمایشی دارید؟
حائری زاده - بلی یک جمله را بنده در روز اظهار کردم و لازم میدانم در صورت مجلس تصریح شود ولی مسکوت عنه گذارده اند و آن این بود که عرض کردم از قهوم فرمایش آقای مغیر و آقای وزیر مالیه چنین استنباط میشود که یکی از آقایان وزراء چیزی نوشته و مجلس شورای ملی نوشته است آقایان وزراء را بدون تصویب مجلس ترتیب اثر نمی دهد این یک جمله بود که لازم است در صورت مجلس تصریح بشود یک جمله دیگری هم بود که ماها یعنی افراد اقلیت در این رأی شرکت نکرده ایم این را هم لازم میدانم در صورت مجلس تصریح شود **نایب رئیس** - اما آن اظهار اولی که فرمودید شاید تصریحاً در صورت مجلس نباشد ولی تلویحاً هست مع ذلك اگر لازم باشد تصریح می شود ولی فرمایشی که راجع شرکت نکردن اقلیت فرمودید کدام نیکنم چندان ذکر شد در صورت مجلس لازم باشد و چندان سابقه ندارد **آقای آقا سید یعقوب** (اجازه) **آقا سید یعقوب** - چون آقای حائری زاده اظهار کردند بنده هم عرض میکنم آن روز بنده اظهار کردم وزیر که این جناب را کرده است باید یک کمیسیون از مجلس معین شود که در آن کمیسیون تحقیقات بعمل آمده مجازات آن وزیر را که جنایت کرده است معین شود **نایب رئیس** - الجواب الجواب دیگر کسی در صورت مجلس فرمایشی ندارد؟

روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی ایران
صفحه ۴۴۳
سه و نیم قبل از ظهر...
یکتفر از نمایندگان - مخالف نظامنامه است...
نایب رئیس - این مسئله برخلاف نظامنامه نیست سابقه هم نداشته است که در یک روز حتماً هیئت رئیسه انتخاب شود...
جلسه آتیه روز سه شنبه ۳ ساعت و نیم قبل از ظهر دستور هم انتخاب دونفر منشی و ۳ نفر مباشر و بده هم انتخاب کیسیونها...
نایب رئیس - مجلس یک ساعت بعد از ظهر ختم شد...
نایب رئیس - مجلس شورای ملی...
منشی - علی اقبال المالک
منشی - معظم السلطان
جلسه ۶۷
صورت مشروح مجلس یوم پنجشنبه هفدهم میزان ۱۳۰۳ مطابق دهم ربیع الاول ۱۳۴۳
مجلس دو ساعت و نیم قبل از ظهر بریاست آقای مدرس نایب رئیس تشکیل گردید **نایب رئیس** - آقای آقا میرزا شهاب بنده گمان میکنم که آقای سابق باید عملاً تشریف بیاورید و صورت مجلس را بخوانید چون تا کسی بجای منشی که صورت مجلس را میخواند انتخاب نشده است کسی که صورت مجلس را میخواند باید بقوانند تا اینکه از طرف مجلس بجایش معین شود **جمعی از نمایندگان** - برخلاف نظامنامه است...
آقا میرزا شهاب - من الکتابه انتخاب شده است و پس از آنکه انتخاب شد لازم نیست کسی که دوره اش تمام شده است بقوانند...
مدیر رئیس - عملاً که این طور بوده است...
(صورت مجلس یوم ۳ شنبه پانزدهم میزان را آقای اقبال المالک قرائت نمودند)
نایب رئیس - آقای شریعتی در ارجاع بصورت مجلس است؟
شریعتی - در صورت مجلس عرض دارم **نایب رئیس** - در صورت مجلس اظهاری نیست؟
(گفته شد خیر)
نایب رئیس - صورت مجلس تصویب شد...
عماد السلطنه - در حال حالا که وقت گذشته است و انتخاب بقیه هیئت رئیسه هم چندان از روی نداد که فردا جلسه را فرار دهیم...
بقیه من خوب است بماند برای جلسه پس فردا...
جمعی از نمایندگان - صحیح است...
نایب رئیس - حالا که آقایان اینطور صلاح می دانند جلسه روز سه شنبه ساعت

روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی ایران
صفحه ۴۴۳
سه و نیم قبل از ظهر...
یکتفر از نمایندگان - مخالف نظامنامه است...
نایب رئیس - این مسئله برخلاف نظامنامه نیست سابقه هم نداشته است که در یک روز حتماً هیئت رئیسه انتخاب شود...
جلسه آتیه روز سه شنبه ۳ ساعت و نیم قبل از ظهر دستور هم انتخاب دونفر منشی و ۳ نفر مباشر و بده هم انتخاب کیسیونها...
نایب رئیس - مجلس یک ساعت بعد از ظهر ختم شد...
نایب رئیس - مجلس شورای ملی...
منشی - علی اقبال المالک
منشی - معظم السلطان
جلسه ۶۷
صورت مشروح مجلس یوم پنجشنبه هفدهم میزان ۱۳۰۳ مطابق دهم ربیع الاول ۱۳۴۳
مجلس دو ساعت و نیم قبل از ظهر بریاست آقای مدرس نایب رئیس تشکیل گردید **نایب رئیس** - آقای آقا میرزا شهاب بنده گمان میکنم که آقای سابق باید عملاً تشریف بیاورید و صورت مجلس را بخوانید چون تا کسی بجای منشی که صورت مجلس را میخواند انتخاب نشده است کسی که دوره اش تمام شده است بقوانند تا اینکه از طرف مجلس بجایش معین شود **جمعی از نمایندگان** - برخلاف نظامنامه است...
آقا میرزا شهاب - من الکتابه انتخاب شده است و پس از آنکه انتخاب شد لازم نیست کسی که دوره اش تمام شده است بقوانند...
مدیر رئیس - عملاً که این طور بوده است...
(صورت مجلس یوم ۳ شنبه پانزدهم میزان را آقای اقبال المالک قرائت نمودند)
نایب رئیس - آقای شریعتی در ارجاع بصورت مجلس است؟
شریعتی - در صورت مجلس عرض دارم **نایب رئیس** - در صورت مجلس اظهاری نیست؟
(گفته شد خیر)
نایب رئیس - صورت مجلس تصویب شد...
عماد السلطنه - در حال حالا که وقت گذشته است و انتخاب بقیه هیئت رئیسه هم چندان از روی نداد که فردا جلسه را فرار دهیم...
بقیه من خوب است بماند برای جلسه پس فردا...
جمعی از نمایندگان - صحیح است...
نایب رئیس - حالا که آقایان اینطور صلاح می دانند جلسه روز سه شنبه ساعت

روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی ایران
صفحه ۴۴۳
سه و نیم قبل از ظهر...
یکتفر از نمایندگان - مخالف نظامنامه است...
نایب رئیس - این مسئله برخلاف نظامنامه نیست سابقه هم نداشته است که در یک روز حتماً هیئت رئیسه انتخاب شود...
جلسه آتیه روز سه شنبه ۳ ساعت و نیم قبل از ظهر دستور هم انتخاب دونفر منشی و ۳ نفر مباشر و بده هم انتخاب کیسیونها...
نایب رئیس - مجلس یک ساعت بعد از ظهر ختم شد...
نایب رئیس - مجلس شورای ملی...
منشی - علی اقبال المالک
منشی - معظم السلطان
جلسه ۶۷
صورت مشروح مجلس یوم پنجشنبه هفدهم میزان ۱۳۰۳ مطابق دهم ربیع الاول ۱۳۴۳
مجلس دو ساعت و نیم قبل از ظهر بریاست آقای مدرس نایب رئیس تشکیل گردید **نایب رئیس** - آقای آقا میرزا شهاب بنده گمان میکنم که آقای سابق باید عملاً تشریف بیاورید و صورت مجلس را بخوانید چون تا کسی بجای منشی که صورت مجلس را میخواند انتخاب نشده است کسی که دوره اش تمام شده است بقوانند تا اینکه از طرف مجلس بجایش معین شود **جمعی از نمایندگان** - برخلاف نظامنامه است...
آقا میرزا شهاب - من الکتابه انتخاب شده است و پس از آنکه انتخاب شد لازم نیست کسی که دوره اش تمام شده است بقوانند...
مدیر رئیس - عملاً که این طور بوده است...
(صورت مجلس یوم ۳ شنبه پانزدهم میزان را آقای اقبال المالک قرائت نمودند)
نایب رئیس - آقای شریعتی در ارجاع بصورت مجلس است؟
شریعتی - در صورت مجلس عرض دارم **نایب رئیس** - در صورت مجلس اظهاری نیست؟
(گفته شد خیر)
نایب رئیس - صورت مجلس تصویب شد...
عماد السلطنه - در حال حالا که وقت گذشته است و انتخاب بقیه هیئت رئیسه هم چندان از روی نداد که فردا جلسه را فرار دهیم...
بقیه من خوب است بماند برای جلسه پس فردا...
جمعی از نمایندگان - صحیح است...
نایب رئیس - حالا که آقایان اینطور صلاح می دانند جلسه روز سه شنبه ساعت

شیروانی - بنده عقیده ام این است که تجدید شود

نجات - چون انتخاب جمعی است باید همه تجدید شود

حاج عز الممالک - نظر بنده در قسمت اخیر فرمایش حضرت عالی بود چون پنجاه و سه رأی اگر مسلم شد مساوی با دو نفر دیگر میشود و میشود آن دو نفر را کنار گذاشت و برای یک نفر تجدید انتخاب بعمل آورد اگر هر دو نفر مسلماً انتخاب شده بودند که محتاج برای ثانوی نبودیم و یک منشی پنجمی هم لازم نداریم بنا بر این باید حکم بفرماید یا حکم به تجدید رأی

نایب رئیس - توجه بفرمایید چون ورقه ها را بیرون بردند بشود دوباره قرائت کرد ورقه ها این جا بود مجدداً اسم آقای میرزا شهاب خوانده شده و رفع اختلاف میشد که آیا در عرض آنها است یا نه؟

حالا بسته برای مجلس آقای تدین

تدین - بعضی از آقایان اظهار میکنند قره کشته شود و عقیده من صحیح نیست برای اینکه قره در موقعی است که اختلاف نباشد اگر ما بین این سه نفر آقایان اختلافی از صحت رأی نمی شود پانین معنی که همه آراء هر کدام پنجاه و سه بود البته موقع قره بود ولی چون نسبت بدو نفر اول که که پنجاه و سه رأی داشتند اتفاق است و نسبت به یکی دیگر اختلاف است و بعضی اظهار میکنند پنجاه و دو یا پنجاه و سه یا پنجاه و چهار رأی دارد و چون این اختلاف نسبت به یک نفر است بنا بر این در عرض آن دو نفر نشود قره کشته شود و برای اینکه قره مورد ندارد لذا باید تجدید انتخاب بشود

نایب رئیس - آقای حائری زاده

حائری زاده - نسبت بدو نفر که مسلم است حائراً اکثریت هستند و هر کدام پنجاه و سه رأی دارند ولی نسبت به آقای میرزا شهاب تردید است بین پنجاه و دو پنجاه و سه و پنجاه و چهار رأی و من شیال میکنم در موضوع آقای آقا میرزا شهاب به او باید مجلس تصمصم بگیرد و بعد قره بکشد

(همه بین نمایندگان - تجدید رأی بشود مذاکرات کافی است) نایب رئیس - مذاکرات کافی است؟

جمعی از نمایندگان - بلی کافی است

نایب رئیس - چند پیشنهاد است که قرائت میشود پیشنهاد آقای بهبهانی (شرح ذیل خوانده شد)

بنده پیشنهاد می نمایم در این انتخاب تجدید شود

جمعی از نمایندگان - صحیح است رأی بگیرد

نایب رئیس - بگذارید پیشنهادهای دیگر هم خوانده شود

(پیشنهاد دیگر شرح ذیل خوانده شد) پیشنهاد میکنم انتخاب تجدید شود

یک نفر از نمایندگان - این پیشنهاد متعلق بکس است؟

تدین - یکی از اعضا سا مال من است (پیشنهاد آقای داور نیز شرح آتی قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم قیام این سه نفر آقایان معظم السلطان و حاج میرزا اسدالله خان و آقا میرزا شهاب الدین قره کشته شود

نایب رئیس - در حقیقت دو پیشنهاد است رأی میکنیم به پیشنهاد آقای تدین آقایانی که موافقت نسبت به این دو نفر

بعضی از نمایندگان - بطور همه سه نفر

نایب رئیس - آقایانی که موافقت که تجدید انتخاب نسبت باین دو نفر بشود قیام فرمایند

(اکثر برخاستند) نایب رئیس - تصویب شد تجدید رأی میشود

مجدداً اخذ و استخراج آراء بعمل آمده نتیجه بر ترتیب ذیل حاصل شد) مهره تفشیه ۱۰۰

اوراق رأی ۱۰۰ معظم السلطان ۵۴ رأی حاج میرزا اسدالله خان ۴ رأی آقا میرزا شهاب الدین ۵۲ رأی ضیاءالاطباء ۴۵ رأی پاسائی ۱ رأی نجات ۱ رأی

ورقه سفید هلاکت امتناع ۱ نایب رئیس - از صد و پنج نفره حاضر آقایان معظم السلطان و حاج میرزا اسدالله خان هر یک با اکثریت پنجاه و چهار رأی انتخاب شدند

جمعی از نمایندگان - نفس داده شود نایب رئیس - اگر اجازه بفرمایید مباشرین هم انتخاب شوند (جمعی از نمایندگان اظهار کردند بعد از نفس - بعضی دیگر گفتند همین حالا)

انتخاب کنیم) نایب رئیس - آقایان با نفس موافقت؟ بعضی از نمایندگان - رأی بگیرد نایب رئیس - رأی میکنیم برای نفس آقایان موافقت قیام فرمایند (اکثر برخاستند)

نایب رئیس - نفس داده میشود (در این موقع جلسه برای نفس تعطیل و پس از نیم ساعت مجدداً تشکیل گردید)

نایب رئیس - انتخاب سه نفر عضو برای اداره مباشرت - قیلاً آقایان را تذکر میکنم باینکه آقای ارباب بجهت کسالتی که امروز داشتند قبلاً از حضور در جلسه معذرت خواستند و یک کاغذ مفصلی هم نوشته اند در آن کاغذ بیان فرموده اند خدمت منی را که در این مدت داد و از سابقه در اداره مجلس شورای ملی کرده اند و ذیل گویا اظهار بی میلی از انتخاباتشان فرموده اند حالا اگر آقایان اجازه بدهند آن کاغذ قرائت شود بعد شروع با انتخاب شود

آقای شریعتمدار

شریعتمدار دامغانی - بنده در این موضوع عرضی نداشتم و بعد از دستور عرض میکنم

نایب رئیس - اگر راجع باین موضوع نیست بعد از انتخاب هیئت رئیسه بفرمایند آقای سردار فاخر

سردار فاخر - عرض بنده هم این است که کاغذ ایشان قرائت شود

نایب رئیس - تقاضای ارباب هم این است که کاغذ در مجلس قرائت شود

از این جهت بنده از مجلس اجازه خواستم که اگر آقایان اجازه بفرمایند قرائت شود

آقای سردار فاخر

سردار فاخر - چون آقای نایب رئیس اظهار فرمودند که آقای ارباب در قسمت آخر کاغذ خود عدم تمایل خود را با انتخاب اظهار داشته اند خواستم عرض کنم شاید نظر خود آقای ارباب این بوده ولی ماها برای حفظ انتظامات اداره مباشرت تصمصم تغییر نکرده (بعضی از نمایندگان صحیح است)

نایب رئیس - آقای آقا میرزا سیداحمد بهبهانی در این موضوع فرمایشی دارید؟

آقا میرزا سیداحمد بهبهانی - بنده بعد از قرائت کاغذ عرضی دارم

نایب رئیس - کاغذ آقای ارباب قرائت میشود (شرح آتی قرائت شد)

۱۷ میزان ۱۳۰۳ سیچقان بیل مقام متبوع مجلس مقدس شورا پناهی شهباده اراکانه

موجود - مطبوعه دائره وعده ماشین آلات جدید الا بیع آن رسیده مشغول سوار کردن اند - دفاتر و اسناد محاسبات و راکه منظم - بیان کتابخانه گذاشته شده و یک هده اجزاء و مستخدمین زحمت کش با انجام وظایف اداری آماده گردیده اند حاضرند و برای آتیه چندان امور موجب زحمتی موجود نیست

از مقام متبوع مجلس مقدس شورای ملی اجازه میخواهم استدعا نمایم در این موقع که تجدید انتخاب هیئت محترم رئیسه بعمل آمده و نوبت با انتخاب مباشرین رسیده صرف نظر از هیچگونه استدلالی اگر از آقایان محترم باز نظر عنایتی با انتخاب بنده بصورت اداره مباشرت باشد صرف نظر و بنده را از امتداد آن خدمت معاف فرمایند و توضیح آراء مقدس و اوقات گرانبهای خویش نیرداژند

بدیهی است خارج از ست رسمی در هر موقع امری باشد بتوانم انجام دهم اطاعت آن را فرض ذمه خود میدانم

ضمناً در این موقع که از خدمت برکنار میشوم باز اجازه میخواهم خاطر مبارک آقایان نمایندگان عظام را مستدعیان به مراتب معروضه ذیل معطوف دارم

اولاً در خرید ماشین آلات و لوازم مجلس و شرکت تلفن ایران که نیز مؤسسه عام المنفعه برای ملک است از طرف دولت فخریه جمهوری شوروی روسیه غایت مساعدت بعمل آمده که اجازه دادند از هر نقطه از قاطار روسیا برای مجلس شورای ملی و شرکت تلفن ایران هر رقم ماشین آلات و اجناس خریداری و از هر یک از طریق روسیه بایران حمل شود نه فقط از تمام عوارض ترانزیتی و متفرقه روسیه معاف داشتند و اجازه ترانزیت آزاد دادند بلکه احکام اکیده برای حفاظت صادر نمودند و عملاً کاملاً موقع اجرا گرفته شده در هم خود تشکر دارم

ثانیاً ماشین آلات و لوازمی که بزرگات فوق العاده برای مطبوعه مجلس تهیه شده است استدعای بذل توجه می باشد بهر نحو مقتضی رأی مجلس مقدس است بلا استغاده نمائند خصوصاً ماشینهای طبع تبریست و غیره که دولت را از زیر بار منت طبع بدون تقشیر در خارج مستغنی خواهد نمود

ثالثاً اجازه فرمائید در موقع فراغت صورتی از تاریخچه و خلاصه محاسبات تمام مدت گذشته (کل اثابیه موجوده از آغاز دوره دوم تقشیریه تهیه و بفرج بودجه مجلس طبع و خدمت آقایان نمایندگان عظام تقدیم گردد

رابعاً نظر بآنکه تقدیم محاسبه سنه تنگروژیل محض دیر رسیدن صورت خریدهای از آلمان نسبت بمعمول تاخیر

انجامیده اجازه ارحمت شود در ظرف چند روز تهیه و تقدیم شود بدیهی است محاسبات هده السنه به موجب اسناد و دفاتر موجوده بر عهده دائره محاسبات است که از لحاظ محترم کمیسیون محاسبات و آقایان مباشرین عظام خواهد گذرانید و در موقع صورت تقدیم خواهند نمود

خامساً نظر باینکه لازم بود در ابتدای عمل کتابخانه مجلس فسمی از روی اساس صحیح دائر گردد که بازمینه مصلحت آمیز از این قسمت هم در آتیه کمیگی بزرگ بملک و مملکت شده باشد

از این جهت اداره مباشرت کمیونی از پنج نفر آقایان نمایندگان عظام تشکیل داد تا در اساس و تهیه نظامنامه آن بذل توجه فرمایند در آن کمیسیون تهیه نظام نامه بر عهده حضرت آقای مصدق السلطنه نماینده محترم و عضو آن کمیسیون بر گزار شد مشارالیه نیز تحمل زحمت و تهیه فرموده اند و در مواد مشخصه موجود است ولی محض کسالت ایشان کمیسیون منعقد نکرده امیدواری است این قسمت نیز خوش انجام شود

اساساً نظر بکسر بودجه ملکیتی و تبدیل آن و صلاحیت از آنکه مجلس شورای ملی در قسمت خود مقدم واقع شده باشد

وقتی که در کمیسیون محترم بودجه با حضور دولت و ریاست کل مالیه در باب کلیات مذاکره بود بنده بصصحت آنکه از بعضی مخارج غیر فوری هده السنه مجلس شورای ملی خودداری و در قسمتی از کسر بودجه ملکیتی کمک شده باشد پیشنهاد نمود مبلغ چهار هزار تومان از بودجه هده السنه مجلس شورای ملی کمتر اخذ و خرج خواهد شد و عملاً تا آخر سنبله بیست و نه هزار و هشتصد و شصت و هفت تومان و هشت هزار و یکصد و دینار کمتر از مآخذ اعتبار در خواست صادر شده است

در پایان معذرت میخواهم که اگر نتوانستم در قسمت های کاملاً رضایت خاطر جمعی را از خارج و داخل در گذشته فراهم کنم با همه میل و اشتیاق باطاعت از حد قدرت خود خارج دانسته و اینک با تجدید تقدیم عرض تشکرات بجمارت خود خانه میدهم

نایب رئیس - خدمات آقای ارباب محل انکار نیست، حالا شروع میکنم با انتخاب سه نفر عضو برای اداره مباشرت با انتخاب جمعی

(اخذ و استخراج آراء بعمل آمده نتیجه اینطور حاصل گردید) مهره تفشیه ۱۰۲ - اوراق رأی

۱۰۲ - آقای ارباب کیخسرو ۵۹ - آقای افشار ۴۷ - آقای دیوان یکی ۴۵ - آقای شیروانی

۴۴ - آقای روحی ۴۱ - آقای سلطان اللاء ۳۵ دستغیب ۱۱ - آقای مقوم الملك ۳۸ - آقای آقا میرزا شیخ الرئیس ۲ - آقا کازرونی ۲ - آقای آقا میرزا شهاب ۲ - آقای قائم مقام - الملك ۱ - آقای ناصر الاسلام ۱ - آقای داور ۱ - آقای وکیل الملك ۱ - آقای هایم ۱ - آقای تقی زاده ۱

نایب رئیس - عده حاضرین صد و سه نفر آقای ارباب با اکثریت پنجاه و سه رأی انتخاب شدند لیکن آن دو عضو دیگر اکثریت ندارند

اشاره چهارهفت و دیوان یکی چهل و پنج سلطان العلماء سی و پنج - بنان السلطان چهل و پنج - روحی چهل - لهذا دو عضو دیگر را باید مجدداً انتخاب کرد - آقای تدین

(اجازه) تدین - چون مقداری از ظهر گذشته بنده پیشنهاد میکنم جلسه ختم شود - نایب رئیس - آقای رهنما

(اجازه) رهنما - چون انتخاب هیئت رئیسه تمام شده و فقط دو نفر مباشر باقی مانده است خوبست همین امروز انتخاب شود لازم نیست بروز دیگر بیفتند و داعی ندارد که ما یک جلسه دیگر صرف کنیم تا بجای نماندیم خوبست بنشینیم دو نفر دیگر را هم انتخاب کنیم

نایب رئیس - صحیح میفرمایند ولیکن اکثریت برخلاف این است رأی میکنیم باینکه جلسه را ختم کنیم و بقیه انتخاب بماند برای جلسه بعد آقایانی که موافقت قیام فرمایند

(اکثر قیام نمودند) نایب رئیس - تصویب شد جلسه را ختم میکنم - جلسه دیگر روز یکشنبه بیستم سه و نیم ظهر ماده

دستور انتخاب دو نفر عضو برای مباشرت و انتخاب کمیسیون بطریق معمول سابق و بعد هم چهار نفره خبر از کمیسیون بودجه است

(مجلس نیم ساعت بعد از ظهر ختم شد) نایب رئیس - مجلس شورای ملی - منشی - علی اقبال الملك - منشی معظم السلطان

صورت مشروح مجلس یوم یکشنبه بیستم میزان ۱۳۰۳ مطابق سیزدهم ربیع الاول ۱۳۴۳ (مجلس دو ساعت و چهار دقیقه قبل از ظهر بریاست آقای مؤمن الملك تشکیل گردید)

صورت مجلس یوم پنجشنبه مقدمه میزان را آقای اقبال الملك قرائت نمودند

رئیس - آقای دستغیب

دستغیب - بنده بعد از تصویب صورت جلسه عرض دارم رئیس - آقای سر کشیک زاده (اجازه)

سر کشیک زاده - بنده چون قبلاً اجازه خواسته بودم تقاضا میکنم مقرر بفرمایید در صورت مجلس بنده را در آمدن با اجازه ثبت کنند

رئیس - از کمیسیون تحقیق شده بعد اصلاح میشود و نسبت بصورت مجلس دیگر مخالفتی نیست (مخالفتی نشد)

رئیس - آقای دستغیب (اجازه) دستغیب - در چندی قبل که آقای طهرانی راجع بمسئله جنس اظهاراتی فرمودند بنده هم جوابی عرض کردم گویا سوء تفاهمی شده است که بنده گوا میری یا از نك زده شدن جنس را تکذیب کرده ام و شاید هلت این سوء تفاهم این بوده است که بعضی از آقایان روزنامه نخوانده اند یا اینکه اگر آنطور که باید و شاید عرایض بنده را ننوشته بوده اند ایست که محض رفع سوء تفاهم عرض میکنم که بنده در آرزوی عرض نکردم که گندم زنك زده بنده تصدیق کردم و حالا هم تصدیق میکنم که خسارت زیادی بلا کین اطراف طهران وارد شده و حتی این را هم تصدیق می کنم که دولت باید برای ملاکین یک فکری بکند ولی آرزوی بنده این طور استنباط کردم که آقای طهرانی در اثنا بیانشان فرمودند که تا شش ماه یا یک مدتی دیگر بیم قطعی در طهران میرود و چون اظهار این مسئله در مجلس رسمی و علنی خوب و سزاوار نبود این بود که عرض کردم تا ششماه دیگر بیم قطعی نمیرود و گرنه بنده متکر نشدم که گندم زنك زده و انکار نکردم که نسبت بمالکین نباید مساعدت بشود البته خسارت بر آنها وارد شده است

محض رفع سوء تفاهم این مسئله را عرض کردم رئیس - دستور امروز انتخاب دو نفر مباشر است آقایان هم میدانند باید انتخاب جمعی باشد آقای ضیاء الواعظین (اجازه) ضیاء الواعظین - خواستم سؤال کنم که انتخاب جمعی نسبت بهمین دو نفر خواهد بود؟ رئیس - بلی (اخذ و استخراج آراء بعمل آمده نتیجه برقرار ذیل حاصل گردید) مهره تقشیریه ۹۸ - اوراق رأی ۹۸ - آقای افشار ۴۹ رأی

وزارت مالیه و مشغول عمل میشوند و وزارت مالیه بتصور اینکه آن مبلغی که مجاس کسر کرده متوجه بتمام حقوق این شخص بوده و این مبلغ را کسر کرده و بقیه را را کد گذاشته است در حکم ابقاء است لذا این عمل را هم منظور جاری داشته ناموقی که مستشاران بلژیکی مشغول کار میشدند آن ها چون بکفوری در امور دقیق تر بوده اند متوجه میشدند و میگویند مقصود مجلس از این مبلغی که کسر کرده است اینست که بقیه حقوق این شخص موقوف است و آن مبلغی که ابقاء شده فقط مستوری آن شخص است در این باب مذاکراتی بین دولت و خزانه داری کل میشود بالاخره اینطور قرار میگذازند که تومان شمار یعنی آنقدری که باقی میماند بهمان نسبتی که مجلس از یک محل قطع کرده از سایر مجله ها هم تومان شماره آنها بدهند این معادله همین طور جاری بوده ولی وزارت مالیه برای این عمل خودش يك مجوز قانونی نداشته يك ماده واحد تنظیم کرده و مجلس تقدیم کرده که چنانکه سابقه امر هم هم منظور بوده تومان شمار پرداخته شود ولی عقیده کمیسیون اینطور نبود عقیده کمیسیون این بود که مجلس اول و کمیسیون بودجه وقت مستوری اشخاص را هر مبلغی که قطع کرده و بقیه را گذاشته آن مبلغی را که باقی گذاشته در حکم تمام مستوری آن شخص بوده است و اگر در جاهای دیگر مستوری داشته است مجلس وقت و کمیسیون متوجه باین قسمت بودند این نتیجه ایستاد و واحد تنظیم شده است باینطور که هر کس در آن موقع حقوق داشته مثلا اگر بنده در آن موقع هزار تومان حقوق داشته ام و مجلس باینصورت تومان را قطع کرده و یا بصد تومان برای من باقی گذاشته مستوری من همان باینصورت تومان باشد نه آن یک رقم دیگر یعنی باینصورت تومانی که در جای دیگر داشته ام و مجلس ملتفت نشده و باقی گذارد این اصل عقیده کمیسیون است (جمعی از نمایندگان اظهار کردند مذاکرات کافی است)

رئیس - (خطابه آقای معتمد السلطنه) بقیه این پیشنهاد شما نمی شود رأی گرفت

معتمد السلطنه - بنده پیشنهاد کردم به لایحه دولت رأی گرفته شود

رئیس - خیر کمیسیون مقدم است

معتمد السلطنه - برای اینکه اگر بخیر کمیسیون رأی گرفته شود خیر کمیسیون عنوان قطع این مستوری را دارد آن وقت بعد باینکه دولت میشود رأی گرفت

رئیس - عرض کردم خیر کمیسیون مقدم است باینکه دولت رأی گرفته میشود بنده واحد پیشنهادی کمیسیون بودجه

آقایانی که تصویب میکنند بقیه فرماید (اکثر قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد خیر کمیسیون مبتکرات راجع بانقاع قانون صدور پوست بره معارض است

نجات - بنده در دستور عرض دارم

رئیس - بفرمائید

نجات - مجد السلطان در دستور مقدم بود

رئیس - راپورت کمیسیون بودجه راجع بمجد السلطان قرائت میشود (شرح ذیل قرائت شد)

کمیسیون بودجه لایحه پیشنهادی دولت را به نمره ۲۵۱۶ مورد بحث قرار داده و در نتیجه اینطور اظهار عقیده مینماید چون آقای مجد السلطان از مستخدمین قدیمی صحیح العمل دولت و شهریه مشارالیه به تصویب مجلس چهارم رسیده و در نتیجه اجرای قانون استخدام حقوق ایشان تنزل فاحش کرده و اعاشه ارتزاق مشارالیه دچار سکت گردیده

لذا ماهی نود تومان شهریه ایشان را از ابتدای هندالسنه سیچان بیل تصویب و ماده واحد ذیل را تنظیم و بیه عرض میرساند

ماده واحد - وزارت مالیه مجاز است از حمل هندالسنه سیچان بیل ۱۳۰۳ مادام العمر ماهی نود تومان شهریه در حق آقای میرزا عباسعلی خان مجد السلطان برقرار و از محل اعتبار مستوری و شهریه ها بدون کسر پرداخت نماید

رئیس - آقای کازرونی (اجازه)

کازرونی - اصولا بنده مخالف هستم قبل از اینکه بودجه کل مملکت بمجلس بیاید و ما ببینیم دخل و خرج ما مساویست یا نه و کسر داریم یا نه و در صورتیکه کسر داشته باشیم برای جبران آن چه کار باید بکنیم و بالاخره در نتیجه این وضعیت روزگار مملکت ما بکجا خواهد رسید موافق نیستیم که یک دینار باسم مستوری و شهریه یعنی لایحه جزء خرج به مجلس بیاید

آخر ما باید بدانیم اگر هم مدیون هستیم قدرت داریم بپردازیم یا نه اگر قدرت نداشته باشیم چنانکه آقای وزیر مالیه میگویند مطالبات ارباب طلب را نداریم بدهیم و میگویند بول نیست و اظهار اصرار میکنند

حالا باید این شهریه را هم تصویب که یک چیزی هم مزید و علاوه بشود بنده نمیدانم که در این موضوع مخصوص بچه دلیل ماهی ۹۰ تومان مادام العمر بدهیم

خوب بود آقایان آن چیزهایی که ایجاد کرده است در چنین موقعی ماهی

نود تومان از بودجه کسردار خودمان بیک کسی بدهیم توضیح میدادند

اگر از نقطه نظر احتیاج است که آدم محتاج خیلی زیاد است و اگر يك خدمات برجسته کرده و يك قسمت از مملکت را زنده کرده است و در ازاء آن این شهریه داده میشود خوبست بفرمائید

در هر صورت يك مرتبه وزارت مالیه يك چنین لایحه پیشنهاد کرده و کمیسیون بودجه هم تصویب کرده است که ماهی ۹۰ تومان مادام العمر داده شود

خوب بود آقایان يك مجلسی هستم برای تأدیبه آن در نظر بگیرند که این ماهی ۹۰ تومان از آن محل بپردازند ولی تا موفقی که ما عوائد جدیدی پیدا نکردیم از کجا مال کجا چطور میتوانیم بپردازیم و اگر پول داریم یعنی دولت پول دارد خوبست دیون خود را بپردازد دولتی که نمیتواند دیونش را بدهد و حقوق مستخدمین و جندالدوله - مدیر الملک - رئیس التجار - آقا میرزا آقاخان عصر انقلاب - احتشام بین الملک - نظام التولیه - سردار منتصر - وکیل الملک - انگریز - رهنما - اعتبارالدوله - محمد ولی میرزا - شاهزاده شیخ الرئیس - مشیر اعظم - حاج میرزا اسدالله خان - آقا سید کاظم - عماد السلطنه - سردار فاخر آقا میرزا رضا خان افشار - ارباب کبخیرو مشیر معظم - فتح الله بیژن - حاج سید المحققین - سردار معتمد - سیدار اعظم قائم مقام الملک - آقا میرزا جواد خان خونی

(اسامی مخالفین)

آقایان : ملک التجار - غلامحسین میرزا آقا شیخ محمدعلی العونی

رئیس - چون عده کافی نیست اگر تصویب می فرمائید چند دقیقه تنفس داده شود

(در این موقع جلسه برای تنفس تعطیل و پس از نیم ساعت مجدداً تشکیل گردید)

رئیس - خیر کمیسیون بودجه قرائت میشود

(شرح ذیل قرائت شد)

ماده واحد - وزارت مالیه مجاز است مبلغ هزار و پانصد و بیست و چهار تومان و نه قران حقوق ورته حاجی علی بابای تاجر تبریزی را که در مقابل طلب حاجی علی بابا از دولت برقرار و همه ساله تومانی يك تومان پرداخت میشود به همین عنوان جزو قروض دولتی در دفتر دیون عمومی منظور و از این بدهی سه ساله بوسیله يك نفر سرپرست و نماینده باجیاء ورته تومانی يك تومان پرداخت نماید

رئیس - مخالفی دارد یا نه ؟ شاهزاده شیخ الرئیس

(اجازه)

می کنند و رفته سفید و الاورقه کبود خواهند داد

(اختصاص استخراج آرا بمجلس آمده نتیجه بطریق ذیل حاصل گردید)

ورقه سفید علامت قبول ۴۸ ورقه رد و امتناع ۳۲

رئیس - دو ورقه محسوب نشد یکی برای اینکه امضاء نشده و دیگری برای عده حضار هشتاد و چهار باجهل و هشت رأی تصویب شد

(اسامی موافقین)

آقایان : مدرس - ضیاء الاطباء - سردار معتمد - نجات - هاشم شیخ المرآتین زاده - آشتیانی - سردار نصرت - مشار اعظم - آقا شیخ عبدالرحمن - امیراعلم - آقا میرزا سلیم خان ایوبی - شیخ الاسلام احیاء السلطنه - تدین - دبیر اعظم - صدرائی - سرکشك زاده - شریعتزاده - وحیدالدوله - مدیر الملک - رئیس التجار - آقا میرزا آقاخان عصر انقلاب - احتشام بین الملک - نظام التولیه - سردار منتصر - وکیل الملک - انگریز - رهنما - اعتبارالدوله - محمد ولی میرزا - شاهزاده شیخ الرئیس - مشیر اعظم - حاج میرزا اسدالله خان - آقا سید کاظم - عماد السلطنه - سردار فاخر آقا میرزا رضا خان افشار - ارباب کبخیرو مشیر معظم - فتح الله بیژن - حاج سید المحققین - سردار معتمد - سیدار اعظم قائم مقام الملک - آقا میرزا جواد خان خونی

(اسامی مخالفین)

آقایان : ملک التجار - غلامحسین میرزا آقا شیخ محمدعلی العونی

رئیس - چون عده کافی نیست اگر تصویب می فرمائید چند دقیقه تنفس داده شود

(در این موقع جلسه برای تنفس تعطیل و پس از نیم ساعت مجدداً تشکیل گردید)

رئیس - خیر کمیسیون بودجه قرائت میشود

(شرح ذیل قرائت شد)

ماده واحد - وزارت مالیه مجاز است مبلغ هزار و پانصد و بیست و چهار تومان و نه قران حقوق ورته حاجی علی بابای تاجر تبریزی را که در مقابل طلب حاجی علی بابا از دولت برقرار و همه ساله تومانی يك تومان پرداخت میشود به همین عنوان جزو قروض دولتی در دفتر دیون عمومی منظور و از این بدهی سه ساله بوسیله يك نفر سرپرست و نماینده باجیاء ورته تومانی يك تومان پرداخت نماید

رئیس - مخالفی دارد یا نه ؟ شاهزاده شیخ الرئیس

(اجازه)

شیر الرئیس - بنده گمان میکنم اگر مهربان کمیسیون توضیح بدهند بهتر است و بنظر من باید که این مستوری در مقابل ضررها و خساراتی بوده است که از طرف دولت وقت بآنها وارد آمده بوده اگر همان است خوبست آقای مغیر توضیح بدهند تا ما درست ملتفت شویم و اگر هم موضوع دیگری است آنرا هم مفضلان بفرمائید تا ما آقایان مطلع شویم

مغیر - این وجه در مقابل تنخواهی است که در اواخر سلطنت مرحوم محمد شاه و موقع حرکت مرحوم ناصرالدین شاه از آذربایجان بتهران دولت هشتاد هزار تومان از اجداد اینها قرض کرده است و در مقابل قرار گذاردند سالی هزار و پانصد تومان و کسری بآنها بدهند و ورته آنها هم فعلا نهایت پیریشانی را دارند و سابقا هم تصویب مجلس رسیده است

رئیس - آقای کازرونی (اجازه)

کازرونی - معلوم شد که این پول و این طلب راجع است باو اواخر سلطنت محمد شاه و بنده خیلی متشکرم که دولت دین خودش را و او اینکه از قرون سابقه هم باشد تأدیبه کند لکن ما اطلاع نداریم این هشتاد هزار تومان که قرض داده اند چطور شده که قرض کرده اند فقط اطلاع ما چیزی بود که آقا فرمودند از آن طرف می بینیم که دولت قروضی بیک اشخاص مستأصل و پیریشانی دارد و قروض او هم از شش ماه و چهار ماه قبل است

مثلا یکی بنزین بدولت فروخته است پول آنرا می خواهد دولت بگیرد پول ندارد و همچنین اشخاص دیگر طلبهائی دارند و وزیر مالیه اعتراف میکند که طلبکارند این را هم تصدیق کنید که اگر دولت امروز بخواهد دیون خود را ادا کند باید يك تصمیم قطعی و متحدالشکلی اتخاذ کند و در صورتی که وزیر مالیه میگوید پول نداریم نمی دانم چطور افاق شده است طلب آن کسی که زمان محمد شاه پول داده است باید تأدیبه شود

گرچه عقیده من این است که باید دیون دولت تأدیبه شود در هر صورت من معتمد این طور خرجهای جزو بدهی در موقعی که مجلس بیاید که بودجه کل آمده باشد و ما به بیبیم مغایر فوری و ضروری که رأی ما مبتنی بر آن است چه چیز است و اگر زائد داشتیم دیون خود را ادا میکنم و اگر نظریه دولت این است که دیون خود را ادا کند خوبست توضیح بدهند ملت این که باقی دیون را ادا نمکنند و بسایر طلبکارها اعتنا نمی کنند چیست ؟ خوبست این را برای بنده توضیح بدهند تا بلکه بنده هم بتوانم در این رأی شرکتی کرده باشم

مغیر - من متأسفم از این که باز

آقای کازرونی در موضوعی مخالفت میکنند که جا ندارد این مسئله بنزین نیست این يك شخصی است که باعتبار دولت تمام هستی خود را بدولت وقت قرض داده است و اطلاع هم نداشته است که يك روزی بیش میباید که جناب عالی این ایراد را میکنید که سرکننده پول پیدا شود البته دولت باید در دیون خود را بدهد و هر وقت هم بیاید در کمیسیون بودجه تصویب میشود و این شخص است که تمام هستی خود را بدولت داده و در مقابل سالی هزار و پانصد تومان بورته او داده میشود

با این مخالفت در این موضوع هیچ جا ندارد

رئیس - آقای معتمد السلطنه (اجازه)

معتمد السلطنه - موافقم

رئیس - آقای رئیس التجار

رئیس - آقای تدین

تدین - موافقم

رئیس - آقای مشار اعظم

مشار اعظم - بنظر بنده اگر ما بخواهیم نسبت بقروض دولتی توجهی داشته باشیم واجب میشود که بطور کلی از میزان تمام قروض دولتی مطلع باشیم و برای تأدیبه آن هم يك نظریه که متناسب باشد پیدا کنیم اگر يك کسی در یک سنه هشتاد هزار تومان بدولت قرض داده است میباید در همان اوایل خودش هم پرداخته شود قرض زمان محمد شاه را خیلی مشکل است که حالا در آن نظروا است که برای چه داده شده بوده و برای چه مصرفی قرض کرده بود و آنرا تمام اینها برای ما معلوم است بملأه آبا و اجداد هزار تومان را بایشما تنزیل گذاشته بوده که سالی هزار و پانصد تومان بگیرد این طور نیست اگر این طور است که بگفته باید این حساب را تصدیق کرد و هشتاد هزار تومان را داد اگر کمتر است آنرا هم باید بیک ترتیب مخصوصی داد

این قرضیکه در فلان سنه شده حالا تصویب کنیم که بورته حاجی علی بابا بپردازند

این بنظر بنده مطابق هیچ میزان در نباید و همین جهت است که بنده با چنین لایحه نمیتوانم موافقت کنم و گمان میکنم که آقایان نمایندگان هم از نقطه نظر حفظ حقوق مالی مملکت که کاملاً توجه دارند معتمدند که باین نوع مسائل نمیشود رأی داد مخصوصاً فرمایشات آقای عماد السلطنه بنده را مشکوک کرد زیرا فرماید این شخص هشتاد هزار تومان تمام دارائی این شخص بوده است که قرض داده است و باید پرداخت این که باقی دیون را ادا نمکنند و بسایر طلبکارها اعتنا نمی کنند چیست ؟ خوبست این را برای بنده توضیح بدهند تا بلکه بنده هم بتوانم در این رأی شرکتی کرده باشم

عقیده بنده اینها يك دلیل کافی برای

تصویب همچو مبلغی نخواستند و بهتر این است که در این باب يك تصمیم کلی اتخاذ شود که اگر يك طلبی بیک شخصی از دولت دارد بکسرتی باید از محل مستوری بدهند و اینطور تصویب کرد

رئیس - آقایان بیکه رأی ندادند نمیتوانند مستوری بدهند

معتمد السلطنه - بنده اولاً خیلی عذر می خواهم که امروز هر چه در موضوع مستوریات پیش میاید ناچارم دفاع کنم شاید بعضی از رفقا و آقایان متغیر شوند نسبت به بنده که خدمتی میکنم راجع به پرداخت مستوریات و شاید بکسرتی هم موافق باشند ولی این قسمت راجع به مستوریات نیست اگر لایحه کمیسیون بودجه را که آقای مغیر تهیه کرده اند مقدمه اش قرائت میشد رفع تمام این اشتباهات میشد زیرا مقدمه این راپورت خیلی کامل و خیلی روشن نوشته شده است

سابقه این امر اینست که در اواخر سلطنت محمد شاه مرحوم (مرحوم حاجی علی بابا که یکی از تجار آذربایجان بوده است و شاید و کلای معتمد آذربایجان هم البته او را میشناسند) در موقعیکه و لایحه میخواست است به تهران بیاید و وجهی خواست است حاجی علی بابا حاضر می شود که هشتاد هزار تومان در تبریز بویهد قرض بدهد و سند بگیرد و بولی میدهد و قبض میگردد (هرایش بنده تمام بموجب اسنادیست که فلان روز حاجی میرزا احمد ورته حاجی علی بابا موجود است و آقایان ممکن است بایشان مراجعه فرمایند)

پس از آن که و لایحه به تهران بیاید و بخت میشیند حاجی علی بابا مطالبه جوش را میکند يك فرمان بالابندی بانتهای حاجی علی بابا صادر میشود و عوض اینکه هشتاد هزار تومان طلب او را بدهند امر ملوکانه این طور صادر میشود که مستوری او بدهند چون دولت در آن موقع دچار فقرت بوده و نمیتوانسته است این وجه را بدهد بالاخره تصمیم میگیرند که يك مستوری او بدهند حاجی علی بابا هم تصویب میکنند که اگر قبول نکنند شاید اصل موضوع هم از بین برود و ناچار بانقتضای صدر فرمان و بر فراری مستوری راضی میشود که این مستوری را عاجلاً عرض طلب بگیرد و این مبلغ همه ساله داده شده تا سنه قوی بیل ۱۳۰۵ همان طوریکه عرض کردم بودجه های ولایات که بمجلس تقدیم میشده است و در کمیسیونها رسیدگی میشده که حضرت آقای تقی زاده تشریف داشتند آقای رئیس التجار هم تشریف داشتند شاید نظرشان باشد مخصوصاً در قسمت مستوری ورته مرحوم حاجی علی بابا کمیسیون بودجه تصویب میکنند با بنده اینک

از باب طلب است و الان در دفتریکه در وزارت مالیه موجود است در ستون ملاحظات آن دفتر قید شده است که این مستوری از باب طلب ورته مرحوم حاجی علی بابا است و در این سنوات همیشه مستوری را تومانی تومان می برداخته اند یا سال هم جزو مستوریات تومانی يك تومان قلمداد شده و از تصویب مجلس چهارم گذشته است و در وزارت مالیه چون قید شده است که این مستوری از باب طلب است معتقد شده اند که از کتابچه مستوریات موضوع شود و در جزو کتابچه دیون عمومی منظور شود و پیشنهادی در اواخر مجلس چهارم تهیه شده بود که بمجلس تقدیم شود چون موقع دوره مجلس چهارم گذشت موقتاً حاصل نشد که این پیش نهاد به مجلس تقدیم شود این است که حایه وزارت مالیه پیش نهاد کرده است که يك مبلغی که همه ساله تومانی تومان پرداخته میشده است حالا هم که امکان مجلس شورای ملی اجازه بدهد بپردازند و چیز تازه هم نیست

جمعی از نمایندگان - مذاکرات کافی است

رئیس - خوب رأی گرفته میشود بنده واحد آقایان بیکه تصویب میکنند و رفته سفید و الا کبود میدهند

(اختصاص استخراج آراء بمجلس آمده نتیجه بطریق ذیل حاصل شد)

ورقه سفید (علامت قبول) ۵۳ ورقه کبود (علامت رد) ۵ ورقه بدون امضاء (علامت امتناع)

رئیس - عده حضار ۹۴ با اکثریت

اسامی موافقین - آقایان : تقی زاده - افشار - محمد هاشم میرزا سهراب خان - شریعتدار - فتح الله میرزا - ارباب کبخیرو - حاج سید المحققین - ملک التجار - سردار معتمد - سیدار اعظم - داور - هاشم - میرزا جوادخان - آقا سید کاظم یزدی - آقا شیخ هادی شیخ الرئیس - قوام الدوله - عماد السلطنه - مشیر اعظم - محمد ولی میرزا - اعتبارالدوله - مستورف الملک - حاج عز الملک - نظام التولیه - احتشام الحکماء - آقا میرزا شهاب - رئیس التجار - نصرت الدوله - معتمد السلطنه - مشیر اعظم - احیاء السلطنه - دبیر اعظم - تدین - مدیر الملک - وحید الدوله - امین الشریعه - دیوانبیک - آقا شیخ محمد علی طهرانی - غلامحسین میرزا - ضیاء الاطباء - سردار نصرت - شیخ الاسلام - امیر احتشام - آشتیانی - معتمد السلطنه - سالار لشکر - ضیاء الملک - نجات عظیمی - آقا میرزا سید حسین کاشانی - شیخ المرآتین زاده - سیف الله خان اسکندری - سالار اشرف

اسامی مخالفین - آقایان بسم اللک .
 صدیق اللک . الموتی . مشارعظم شریعت زاده .
 رئیس - دایرت کمیسیون مبتکرات
 راجع - آناه قانون منع صدور پوست بره مطرح است .
 (دایرت مزبور بمضمون ذیل خوانده شد)
 کمیسیون مبتکرات طرح قانونی جمعی از نمایندگان محترم را راجع بالناه قانون منع صدور پوست بره بموافقت آراء قابل توجه میدانند .
 مخبر ضیاء الواعظین
 رئیس - آقای اشگر (اجازه)
 اشگر - موافقم
 رئیس - آقای دست غیب (اجازه)
 دست غیب - موافقم
 رئیس - آقای زهم (اجازه)
 زهم - بنده در دستور عرض داشتم . چون وقت گذشته است و مذاکرات در این قضیه هم طولانیست خوبست جلسه ختم شده و بنانه برای جلسه دیگر .
 رئیس - پیش نهاد کنید رای گرفته میشود .
 (پیشنهاد خود را نوشته تسلیم نمودند)
 رئیس - آقای زهم پیشنهاد کرده اند جلسه ختم شود .
 جمعی از نمایندگان - صحیح است .
 رئیس - آقای حاج میرزا عبدالوهاب (اجازه)
 حاج میرزا عبدالوهاب عرض میکند این مسئله باید قابل توجه شود آن قدری معطلی ندارد که مذاکرات طولانی در آن بشود خوبست حالا که داخل درخورد شده ایم قابل توجه بشود و کمیسیون برود و دیگر مذاکره بقیه بنده لازم ندارد .
 رئیس - رای میگیریم پیشنهاد آقای زهم . آقایانیکه تصویب میکنند فرمایند (جمع گیری برخاستند)
 رئیس - تصویب شد . آقای معاون هم برای جواب سؤالات حاضر شده بودند . (معاون وزارت داخله حاضر بودند)
 رئیس جلسه آتی روز یکشنبه دستور اولاً خبر کمیسیون مبتکرات راجع بامکان عضویت در کمیسیون مولوی و دو کمیسیون فوق ماده .
 ثانیاً خبر کمیسیون مبتکرات راجع بالناه قانون منع صدور پوست بره .
 ثالثاً خبر کمیسیون بودجه به پرداخت فروش نظمیته شد .
 (مجلس بیست دقیقه بعد از ظهر

ختم شد)
 رئیس مجلس شورای ملی -
 موتمن الملک
 منشی - علی اقبال الملک
 منشی - معظّم السلطان
 جلسه ۷
 صورت مشروح مجلس
 یوم یکشنبه بیست وهفتم
 میزان یکم اردو بیست و سه
 مطابق بیستم ربیع الاول
 یکم اردو بیست و سه
 مجلس دو ساعت و نیم قبل از ظهر بریاست آقای موتمن الملک تشکیل گردید .
 (صورت مجلس یوم سه شنبه ۲۳ میزان را آقای اقبال الملک قرائت نمودند)
 رئیس - آقای اشگر (اجازه)
 اشگر - بنده بعد از تصویب صورت مجلس عرضی دارم .
 رئیس - آقای حاج میرزا عبدالوهاب (اجازه)
 حاج میرزا عبدالوهاب بنده بعد از تصویب صورت مجلس عرضی دارم .
 رئیس - آقای دست غیب (اجازه)
 دست غیب بنده را جز بعد از آمدن گمان می کنم اشتباه شده باشد بنده سر وقت حاضر بودم .
 رئیس - تحقیق میشود اگر اشتباه شده باشد اصلاح میشود .
 آقای معتمد السلطنه (اجازه)
 معتمد السلطنه - بنده در دستور عرضی دارم .
 رئیس - آقای زهم (اجازه)
 زهم - در صورت مجلس آن قسمتی که راجع بتقاضای آقای اشگر است معطلی طهرانی در خصوص قرائت آراء ولی در نظر تحریر چون تقدم وتأخر پیدا کرده مطلب قدری پیچیده گی پیدا می کند همانطور که در صورت مجلس نوشته شده است آقای اشگر محمد علی تقاضا کردند آرائی که در مورد لایحه مربوط بود آقایان دادند در جلسه علنی قرائت شود بعد از آن مقام محترم ریاست فرمودند . . .
 رئیس - چطور فرمودید؟ راجع به بوداغباناس چه؟
 زهم - عرض کردم در صورت مجلس طوری که نوشته شده مقدم و مؤخر شده قدری پیچیدگی پیدا کرده است برای اصلاح آن عرض کردم که آقای اشگر معتمد علی تقاضا کردند این آراء را با آوردن در جلسه علنی خوانده شود و از مقام ریاست هم شیخ معتمد علی تقاضا کردند این آراء در جلسه علنی خوانده شود .

رئیس - کدام آراء؟
 زهم - آراء راجع به بوداغباناس . بعد از مذاکره از طرف مقام ریاست گفته شد چون مربوط بنظامه است سابقه هم ندارد و اگر لازم است باید پیشنهاد بشود که ماده راجع باین موضوع در نظامنامه داخلی اصلاح شود .
 بعد از فرمایش مقام محترم ریاست بنده عرض کردم چون در نظامنامه داخلی معنی در خواندن آراء نشده و در قانون اساسی هم اصلی دارد که مصرح است که باید آراء نمایندگان طوری واضح و آشکار باشد که حتی روزنامه نویس و تماشاچی هم بشنوند اشکالی ندارد که آراء در مجلس قرائت شود و یک صدای صحیح است صحیح است هم بنده شنیدم اینجادر صورت مجلس طوری نوشته شده که مقام ریاست این طور بیان فرمودند مثل اینکه مطلب موکول شده باینکه حتماً در نظامنامه قید شود در صورتیکه بنده مانعی نیبینم آراء راجع بوداغباناس در مجلس علنی قرائت شود .
 رئیس - (خطاب با آقای اشگر)
 اشگر - شما پیشنهاد کردید آرائی که نسبت به بوداغباناس داده شده قرائت شود یا بطور کلی هر وقت باور قرائت گرفته میشود .
 آقای اشگر - معتمد علی طهرانی - بنده بطور کلی پیشنهاد کردم که کلیه آراء خوانده شود و آراء راجع بوداغباناس بخصوص در جلسه بعد قرائت شود .
 رئیس - بطور کلی پیشنهاد کردید یا بطور خصوصی؟
 طهرانی - بنده کلیه را پیشنهاد کردم و مخصوصاً مسئله بوداغباناس را تقاضا کردم بخوانند .
 رئیس - چون کلی بود بنده عرض کردم که چون مربوط بنظام نامه است باید پیشنهاد کنید در نظامنامه اصلاح شود .
 معتمد است بماده ۸۶ و ۸۵ نظامنامه ولی اگر بخصوص راجع بوداغباناس تقاضا دارید اگر مجلس اجازه مینماید آنرا بگویم بیاورند بخوانند .
 جمعی از نمایندگان مانعی ندارند
 رئیس آقای آقا میرزا سید حسن کاشان
 آقا میرزا سید حسن - بنده راهم جزو دیر آمده گان می اجازه نوشته اند بنده سر وقت آمده بودم
 رئیس - آقای آقا سید یعقوب (اجازه)
 آقا سید یعقوب - بنده خیلی خوشحال شدم از اینکه آقا تکرار کردند آراء خوانده شود و از مقام ریاست هم خوشنودم که فرمودند آراء را بیاورند بخوانند و بنده خیلی خوشوقتم که در اینجا

ارومیه را بواسطه این رای که دادیم نجات دادیم .
 رئیس راجع بصورت مجلس است؟
 آقا سید یعقوب - بنده هم چون رای دادیم خواستم این عرض را کرده باشم .
 رئیس - نسبت بصورت جلسه ایرادی نیست؟
 (گفته شد خیر)
 رئیس - آقای اشگر (اجازه)
 اشگر - البته خاطر محترم آقایان نمایندگان از غسارانی که متأسفانه بمجسولات اطراف وارد آمده و در تهیه آن خسارات قضیه گامگیری پیش آمد مستحضرند .
 اسماعیل شایب بوسیله اقدامات دولت ممکن است تعطیل نشود ولی اگر یک توجه کاملی در امر زارعات و یک اقدامی برای ترقیه حال رعایا و زارعین نشود ممکن است .
 در سال آتی بواسطه کم عمل آمدن حاصل خزاراتی متوجه دولت شود و بیم تعطیل سختی هم میرود اغلب زارعین حیوانات برای بذر ندارند و اغلب گاوهایشان هم مرده و استطاعت خریداری گاو هم ندارند البته اگر بخواهیم وجهی بر دولت تحویل کنیم که با آنها مساعدت کند میدانم در بودجه یک وجهی اضافه بر خرج موجود نیست و اگر بخواهیم وسائل دیگری فکر کنیم شاید منتج نتیجه نشود .
 اینست که بنده پیشنهاد کردم دولت مبلغ یک کروڑ تومان از بانک شاهنشاهی بویقه یک قسمت خالصجات باربع صد هفت استقراض کند و با همان ربح صد هفت بززارعین که از آن درآمد اند و از وسائل زراعتی فایده شده اند بدهند که تهیه گاو و اسباب زراعت بنمایند و در سال آتی مجدداً از آنها مسترد نموده باینک رد نمایند در اینجا شاید بعضی از آقایان عقیده داشته باشند که ربح صد هفت هم از زارعین گرفته نشود
 ولی در اینصورت قریب سی و پنج هزار تومان بر بودجه تعیل خواهد شد و در صورتی که رعایا الان تومانی ۳ قران قرض میکنند یعنی سی من گندم میگیرند که پس از ۳ ماه پنجاه من پس بدهند باین ترتیب ربح صد هفت برای آنها چیزی نیست و باین وسیله ممکن است زراعت سال آتی اطراف طهران تأمین شود و از وجود تعطیل جلوگیری شود
 اینست پیشنهاد که تقدیم میکنم .
 رئیس - آقای معتمد السلطنه (اجازه)
 معتمد السلطنه - بنده خواستم تقاضا کنم خبر نمره (۲۴) کمیسیون بودجه راجع بورثه ضیاءالدین خان عضو متوفی وزارت مالیه جزو دستور اهر روز شود

رئیس - حالا داخل دستور میشویم اگر وقتی باقی ماند آن هم مطرح میشود .
 اسامی که خواسته بودید قرائت میشود .
 آقا سید یعقوب - بنده قبل از خواندن اسامی اجازه میخواهم عرض کنم این اسامی از . . .
 (صدای زنگ رئیس - دعوت بسکوت)
 آقا سید یعقوب - بنده اجازه خواستم .
 رئیس - بنده هم اجازه ندادم .
 آقا سید یعقوب - بنده خیال کردم اجازه دادید .
 رئیس - اسامی قرائت میشود .
 (شرحی که در دو سیمه نمره (۶۵) ضمیمه است قرائت شد)
 رئیس - آقای آقا سید یعقوب (اجازه)
 آقا سید یعقوب - بنده عرضم این بود که این مسئله یعنی موضوع دریاچه ارومیه سابقه داشته در کابینه آقای مشیرالدوله و آقای مستوفی الامالک این موضوع مطرح بوده خواستم تقاضا کنم که در سیمه این امر هم خوانده شود تا رفع اشتباه بشود و معلوم شود که ما از روی علم این کار را کرده ایم .
 رئیس - عجلتاً که این مسئله مطرح نیست فقط بنا بود اسامی قرائت شود که قرائت شد این هم گفته شد
 آرائی که با ورقه داده میشود معلوم نیست صحت ندارد
 آرائی که داده میشود هر کس آراء را بخواهد ببیند مراجعه میکند و من هم با اداره تند نویسی میگویم اسامی را بایشان میدهند .
 از چندی قبل باینطرف هم سیردهام که دیگر اجازه بنده لازم نیست هر یک از آقایان بخواهند با اداره تند نویسی مراجعه کنند و صورت اسامی را بگیرند .
 آقای محمد هاشم میرزا (اجازه)
 شاهزاده محمد هاشم میرزا - بنده در آخر جلسه عرضی دارم اجازه بفرمایند عرض کنم .
 رئیس - آقای عرفانی (اجازه)
 حاج آقا اسمعیل عرفانی اسامی رای دهندگان و آرائی هم که ورقه سفید داده بودند خوانده شد خوبست آرائی هم که از مجلس خارج شده اند اسامی شان قید شود . . .
 نجات - یعنی چه این ترتیب که میشود پس کاغذهای خزول را هم بخوانند .
 عرفانی - کاغذهای سفارت انگلیس را هم بخوانند . . .
 نجات - ملک را خراب میکنند باز هم حرف دارند . . .

برای اینکه مقصود از قانون منع صدور پوست بره جلوگیری از کشتار بره بود قیمت پوست کلیتاً در روی پوست بره های تودلی است .
 که میشد آستان را سر میرند برای پوست بره آن و این مسئله صرف نظر از این که دور از عاطفه و احساسات بشری است که نمی گذارند یک بره بفرگد کامل از رحم استفاده کند یا از شر مادرش استفاده کند اصلاً برای ارتزاق عمومی هم یک ضررهای دارد .
 بعد از قانون راجع بتجارتخانه علی آنها که دوست هزار تومان هم دولت ضرر کرد دولت در صدور جلوگیری از کشتار بره بر آمد و به عموم امورین وزارت داخله و وزارت مالیه امر کرد که از بره کشی جلوگیری کنند
 این منعی که دولت کرد بواسطه عدم بصیرت مأمورین با بقایه وظیفه اسباب زحمت شد و از همه جا شکایات در این طرز جلوگیری از پوست بره بلند شد و خیلی صدمات ب مردم وارد آمده
 بعد برای اینکه استفاده از کشتن بره میشد و منفعتی که از او میبردند فقط بواسطه پوستش بود قانونی در مجلس وضع شد که در مقدمه آن قانون ذکر میشود که
 (برای جلوگیری از کشتار بره و حفظ منافع عموم آنچه پوست بره ام از تودلی و غیره آن بخارج حمل می شود مأمورین گمرکی مکلفند در سرحد بفتح دولت ضبط نمایند)
 بنده گمان میکنم اکثریت آقایان در اینجا باید جلوگیری از کشتار بره کرد موافق باشند
 حالا اگر فقط در قسمت تجارتی یک نگرانیهایی باشد از نقطه نظر اینکه پوست بره بخارج نمیرود و شاید از این راه ننگی بصادرات وارد میآید این را هم اگر با یک حساب دقیق تجارتی ببینید از پوست بره های تودلی و غیره برای ما بیشتر استفاده میشود یا اینکه بگذاریم بره هایشان هم بزرگ بشوند و از شرم پوست و سایر چیزهای آنها هم تجارت کنیم
 البته اگر یک حساب دقیق تجارتی بشود بنده گمان میکنم که صرفه با این باشد که از کشتن بره تودلی صرف نظر شود
 در اوقات جنگ بین المللی نظر به احتیاجاتی که در روسیه و بین النهرین مخصوصاً بگوسفند بود خود فروش گوسفند در ایران یک عایدات بزرگی شده بود ولی نتیجه این شد که نسل گوسفند در ایران کم شد و این قانون هم از نقطه نظر احتیاج

در دوره چهارم وضع شد و بنده خوش ندارم و صحیح نمیدانم از اینکه اسان بدون توجه با افکار ماسلف خود بیاید و یک کارهایی را بکنند و باید دید چه احتیاجاتی موجب شد که دوره چهارم این قانون را وضع کردند و آن احتیاجات هم هنوز بنظر بنده رفع نشده است و قابل توجه شدن این لایحه یا این طرح موجب میشود که قانون نسخ شود و بنده چون باین طرح مخالفم و با قابل توجه بودنش هم مخالفم ضیاء الواعظین مخبر کمیسیون مبتکرات - مخالفتی که آقای زهم راجع باین لایحه فرمودند شروع میشد از عاطفه بشری نسبت بحیوانات یعنی باید بشر رقیب القاب و مهربان باشد و بفرقی از جنس خود بدیگری صدمه نزند
 (ختمه نمایندگان)
 اینجا اگر درست توجه کنیم هم از نقطه نظر اقتصاد مراعات شده و می بینیم که هیچ لطمه هم بحیوانات و عاطفه بشری وارد نمیشد و همچنین بارزاق عمومی آبداء کشتار بره یا تجارت پوست بره که یکی از صادرات مهم ماست هیچ اشکالی وارد نمیکند چرا
 برای اینکه هوای ایران با تربیت حیوانات خیلی مساعد است
 (ختمه نمایندگان)
 در ایران هر قسم حیوان بخوبی تربیت میشود
 ما از مالک خارجه خیلی سراغ داریم که هوای آن مساعد برای تربیت حیوانات نیست ولی تجارت شیر و کره آن یکی از تجارتهای مهم آن بشمار میآید و ما اگر چنانچه اداره صحیه مان را مرتب کنیم و سرم های لازمه را به موقع خود تهیه کنیم اگر معالین مخصوص و متخصصینی که برای تربیت حیوانات خیلی لازم است آنها را اجلب کنیم بقسمی ما میتوانیم از این صادرات و از این منبع عایدات خود استفاده کنیم شاید که ثروت و صادرات مملکت ما بپنداز یکسال مضاعف خواهد شد
 پس از این لحاظ هم معلوم شد که لطمه بایادات ما وارد نمیشود
 و اما اینکه فرمودند اگر گوسفند ماده یا میشی کشته شود یک لطمه بزرگی بنسل حیوانات وارد میآورد
 بعقیده بنده خوب بود توجه میفرمودند باینکه اصلاً در ایلات و طوائف کشتن گوسفند ماده مشهور است و حتی اگر گرسنه باشند و بچه شان از گرسنگی بمیرد ممکن نیست بچه حیوان ماده را بکشند غیر از آنست که نظر آقای زهم بود و اما راجع به قسمت توجه بعلیات ماسلف

این قسمت تقریباً روح تمام فرمایشات و خلاصه تمام مخالفت ایشان بود و قانونی بود که در اینخصوص در بدو امر وضع شده بود تا که دادند و بعقبه بنده اگر يك قدری وقت میفرمودند خوب متوجه میشدند که این قانون در مقابل يك محظورات مهمه بوده است که دولت و ملت و مجلس در برابر آن محظورات آمده است. قرار داد را در مقابل دولت روس قبول کرده است.

و اینکه فرمودند توجه به مصلحت ماسلف بکنیم اینطور میفهماند که عملیات ماسلف را هم امروز مورد اعتبار قرار بدیم و آن محظورات را بشناسیم.

معنی توجه به مصلحت ماسلف شناختن آن محظورات و موافقت است و آقای زعیم بناسبت اینکه در وزارت مطالبه يك سوابقی دارند بعقبه بنده خیلی آسان بود که تحقیق میکردند پوست بره از جهت صادرات چه رقم مهم و برجسته داشته و بالاخره بواسطه قانونی که در دوره گذشته وضع شد مملکت معرور مانده است. از این عایداتی که روز افزون بوده است چطور روز افزون بوده است؟ مادر دوازده جنس صادرات داریم. صادرات مهم و اصلی ما اینهاست. قالی است. برنج است. پشم است. پوست بره است. و تریاک و صمغ و میوهجات. و در میان این اقلام اگر مادقت کنیم هیچیک از آنها باندازه صادرات پوست بره روز افزون نیستند که هر سال يك مبلغ و يك رقم مهمی بر صادرات سنة مقابلش افزوده شود.

در سال بیست و پنج هجری عایدات پوست بره عبارت بوده است از ده میلیون و هشتصد و چهارده هزار و صد و هیجده قران.

در سه سال بعد يك ثلث افزوده شده است که در سه بیست و هشت بعد از سه سال صادرات ما پانزده میلیون و صد و بیست و پنج هزار و سیصد و هشتاد و سه است که در این مدت سه سال بر آن افزوده شده است.

يك رقم از صادراتی که بعد از سه سال يك ثلث بر او افزوده میشود در حالی که بازرای عمومی لطمه وارد نمیاورد و منافعی هم عاید تمام طوائف یعنی ایلات و اشخاصی که در اقصی نقاط بلوچستان میروند و يك گنه گوسفند میخرند و میآورند میشود و در حقیقت عایداتش بین تمام طبقات تقسیم میشود البته سزاوار نیست که ما این رقم از صادرات را از بین ببریم (و خیلی هم متشکریم که اداره گمرک ما با يك حسن عملی کار هارا مرتب و منظم کرده است و در فاصله

دو ساعت بکسورت مفصل مطبعتی بپاداده است.)

بعد از سه ۱۳۳۰ قمری که ۱۲۹۱ شمسی میشود عایدات ما از صادرات پوست بره پانزده میلیون و سیصد و پنجاه هزار و دویست و پنجاه هزار بوده است.

یک صادراتی که همه جای دنیا رفته و تجارتش در آلمان و بلژیک و انگلیس و امریکا رواج داشته مخصوصاً يك قسمت از این صادرات بر وسیله رفته است.

در سه ۱۳۳۱ صادرات ما شده است.

دوازده میلیون و دویست و شصت هزار و هفتصد و هفتاد و نه قران.

در سه ۱۳۳۲ که جنگ شروع شد است نکمی در این عایدات وارد آمده است و معدک بالینکه بواسطه جنگ لطمه وارد شده باز عایدات صادرات پوست بره هشت میلیون و پانصد و هفتاد هزار و هشتصد و چهل و هشت قران بوده است بعد همینطور در مدت جنگ عایدات کم می شود. تا سه ۱۳۳۶ که بر وسیله رفته پنج هزار و یکصد و چهل قران ولی جنگ که تمام شده بگمرتبه عایدات ترقی کرده و بعد از آن پنج هزار و فلان قران.

در سه ۱۳۳۷ بگمرتبه ترقی کرده و بدو میلیون و هفت صد و بیست و هفت هزار و سیصد و هشتاد و سه رسیده.

۸۱۹ قران رسیده در سه ۱۳۳۸ که مطابق سه ۲۰۹ شمسی است سه ملیون و سیصد و شصت و نه هزار و نوزده قران بالغ شده و يك سال بعد سه ملیون و هشتصد قران رسیده تا سه اخیر که این قانون در مجلس شورای ملی تصویب شده این عایدات پوست بره همینطور مضاعف شده و در سال ۱۳۰۱ بدو ملیون و در سال ۱۳۰۲ بیازده ملیون و ششصد و هفتاد و هفت هزار و سیصد و نوزده قران رسیده. مشاوره نظم - پارسال که منع شده بود.

شبهه الواعظین - ولی مدنی مهلت داشته است.

این تنها صادراتی بوده است که از گمرک خارج شده.

تصور نکنند که فقط همین بوده است بلکه این اقلام هم بطور ترتازیت خارج شده است.

صادرات پوست که در هزار و سیصد و هفتاد و نوزده داشته ایم؛ دو میلیون و نهصد هزار و کسریست که جمع دوقمره میشود.

شش ملیون و هشتصد و سی و يك هزار و هشتصد و سی و هفت قران.

در سه هزار و سیصد و يك صادرات همان بود که عرض کردم ترتازیت هم اضافه شده که هر دوقمره مجموعاً میشود نوزده میلیون و دویست و هفتاد و هفت هزار و صد و هشتاد و سه قران.

در سه اخیریکه این قانون از مجلس گذشته است جمع صادرات و ترتازیت بیست و سه ملیون و ششصد و پنجاه و هشت هزار و پانصد و سی و چهار قران بوده است این مبلغ صادرات این منبع مهم ما بوده است در صورتیکه اگر خوب تحقیق کنیم؛ اگر در ایلات و هاشایر برویم و در دهات سفر کنیم ببینیم که از کشتن بره نسل قطع نمیشود و ابتدائاً تشبیقاتی بر از زاق عمومی وارد نمیشود علاوه هیچ فرق نمیکند زیرا گوسفندی در سال اگر دوقمره اول بره اش را بکشند و از شیر بگیرند دو باره آستن یکدمه آستن میشود.

پس از این حیث هم فرق نمیکند و این یکی از صادرات مهم ایرانست که ما از هوا بگیریم صاحبان مواشی سالی يك دهمه اش را برای از دیار صادرات و تحصیل پوست میکنند و دوقمره دوم آنرا برای حفظ نسل و از زاق عمومی نگاه میدارند علاوه هزاران اشخاص از این منبع زندگانی میکنند و اینک همیشه از اطراف سمنی میشده است که صادرات مانکت پیدا کند و غالباً چهار این محظور بوده ایم.

این یکی از کوچکترین صادرات ما است يك عایدی خوبی برای ما شده و پشم و پوست شیراز که خیلی مرغوب است و در فرنگستان معروف پوست بخارا است بنده خوب بخاطر دارم که متجاوز از سه چهار هزار نفر از این راه با کمال خوبی زندگانی میکنند و این پوست را آنها در شیراز تهیه میکنند.

با ذکر این مراتب گمان میکنم مذاکراتهم کانیست و کمیسیونهم بهمین جهت و بواسطه همین تحقیقات بقابل توجه بودن این لایحه رای داده است.

وزیر عدلیه - آقای منصور السلطنه را بسمت معاونت وزارت عدلیه بمجلس شورای ملی معرفی میکنم.

رئیس - آقای وکیل الملک (اجازه)

وکیل الملک - آنچه را که از فرمایش نماینده محترم مضرب کمیسیون استنباط کردم دلائل و فلسفه که برای الغاء این قانون بیان کردند از اول تا آخر تمام حاکی از این بوده که علت الغاء این قانون برای از دیار عایدات و صادرات است.

غیر از این بنده دیگر چیزی استنباط نکردم.

در دوره چهارم تمام این بیش بینیها

شده در اطراف این موضوع مذاکرات زیاد بعمل آمده.

راست است که این ترتیب قدری بر صادرات مملکت ضرر دارد ولی از آن طرف از پشم گوسفند این کسب جبران شده و جایجا میشود و در آنوقت یکی از علل وضع این قانون همانطور که آقای زعیم اظهار کردند برای این بود که نسل گوسفند کم نشود.

ولی امروزه يك علت مهم دیگری به نیت این قانون را ایجاد میکند و آن قانون استعمال البسه وطنی است که از مجلس گذشته است ما میخواهیم مردم را تشویق کنیم که البسه وطنی بپوشند و درست شدن البسه وطنی هم از ذوالحال خارج نیست یا ازین به بافته میشود یا از پشم و اگر بپوست گمرک ملاحظه فرمائید ببینید که اینها هر دو بخارج حمل میشوند سابقاً بواسطه نبودن ماشین نتوانستیم پارچه بیانیم ولی امروزه که در همه نقاط ماشینهای دستی وارد شده و پوستی میکنیم که ما محتاج خودمان را خودمان اداره کنیم تا شاید کمتر محتاج بخارج باشیم پشم زیاد برای مصرف داخلی لازم است.

قیمت يك پوست بره از سه قران الی ۱۰ قران بیشتر نیست ولی اگر این بره کشته نشود و گوسفند بشود در ظرف سال معادل قیمت پوستش بلکه بیشتر پشم دارد اگر این قانون لغو شود قانون استعمال البسه وطنی هم در مملکت بنا شود باقی بماند آنوقت ناچاریم پشم را از خارج بیاوریم زیرا نسل گوسفند بررور کم خواهد شد.

چنانچه خودتان فرمودید در يك سال ده ملیون و در سال دیگر ۱۰ ملیون عایدات این صادرات بوده بهمین میزان هم همه ساله از جنس گوسفند بره کم خواهد شد و تا بیست سال دیگر نمیتوانم عاقبت این سیر تصاعدی بچکا خواهد کشید.

با این ترتیبات بنده عقیده ام اینست که الغاء این قانون بحال مملکت مضرات و نتیجه این میشود که اگر کارخانجاتی وارد کنیم باید پشمش را هم از خارج بیاوریم امروزه يك کارخانهای مختصری در کرمان و یزد و اصفهان و کاشان دائر شده است و متصل در صدند که پشم تهیه کنند برای اینکه لباس وطنی بیافند که هنوز استعمال البسه وطنی در تمام ادارات مامعول نیست و هنوز این قانون اجرا نشده.

ولی در وزارت جنگ و بعضی اجزای دیگر که قانون استعمال البسه وطنی اجراء شده برای بافتن البسه وطنی محتاج به پشمند.

این بود عقاید بنده که عرض کردم دیگر خودتان میدانید.

رئیس - آقای کازرونی (اجازه)

آقای میرزا علی کازرونی - متأسفانه وقتیکه بمجلس برای يك طبقه و صنفی که آشنا با اوضاع و احوال آنها نیست قانون وضع میکند بهمین چیزها متنبجر میشود.

مثلاً برای حداد يك نفر شخص اخلاقی نباید قانون وضع کند حداد يك ترتیب معین دارد اگر يك اشخاصی از مدرسه بیرون آمده و در علم اخلاق و شیئی و غیره يك آشنا باشند نمیتوانند برای حداد یا قصاب قانون وضع نمایند زیرا با اوضاع و احوال دکان حدادی و قصابی آشنا نبوده و مسلحاً را هم ندیده و از آن کار اطلاعی ندارند آنوقت نتیجه این میشود که مجبور میشویم يك قانون را بگرفت ایجاد کنیم و یک موقع نسخ کنیم.

اولاً این مسئله يك قسمتش راجع به تجارت است و يك قسمتش هم راجع به صاحبان مواشی است حالا که ما موافقت و مخالفت میکنیم نمیتوانیم از کدام يك از این دو قسمت همتیم که بتوانیم مصلحت ما را از آنرا درست تشخیص بدهیم.

آقای وکیل الملک میفرمایند: چون ما يك قانونی برای امتعه وطنی کمرانده ایم بعدها محتاج پشم میشویم اگر بنامش بره کشتی بشود بالاخره ما محتاج میشویم که پشم از خارج بیاوریم.

حالا اگر آقای وکیل الملک اطلاع داشتند که سالی چند پشم از ایران خارج میشود و میدانستند که این پشمها یکبار خارج میشوند فقط از سرحدات و سواحل است زیرا پشمهای داخله کرمان اش و قافا نمیکند که حمل برحد بشود و بخارج برود شاید این فرمایش را نمی فرمودند ولی از روی يك نیت یا کی این اظهار عقیده را می کنند.

بنده هم عقیده ایشانرا تصدیق میکنم و عرض میکنم اگر وقتی مدارای کارخانجات شدم علاوه از این پشمی که داریم و چندین سال است حمل بخارج می کنیم ما میتوانیم تأمین ما محتاج خودمان را بکنیم و علاوه بر آن باز بخارج هم خواهیم فرستاد و از این حیث کاملاً مطمئن باشم.

علاوه چند سال است بره کشتی در این مملکت میشود هیچ نکمی و نقصی در پشم بره شما پیدا نشده اگر خیلی دلتان برای پشم میسوزد کاری نکنید که اساساً گوسفند خارج نشود و استانیستیک را ببینید سالی چند هزار گوسفند شما حمل بخارج میشود.

مدرس - باید حمل بشود.

کازرونی - بله بنده هم تصدیق می کنم باید حمل بشود نه اینکه آنها را نگاه داریم یا پشم آنها را نگاه داریم تا وقتیکه کارخانه آمده استفاده کنیم هر وقت دارای کارخانه شدم البته استفاده هم خواهیم کرد و يك قسمت از فرمایشات دیگر ایشان اخلاقی بود ظلم بحیوانات فرق نمیکند توله سگ بچه گربه بچه موش اینها هم مثل ما است

فرقی نمیکند جان دارد.

چنانچه هم از زرات علاوه بچه وقتی که در شکم مادر است کمتر حس دارد و در موقع کشتن از پشم کمتر است شاهر روز میآید گوسفند حسایی را میکشید و دلتان نمی سوزد بلکه هر چه چرب تر و بهتر باشد آن را می پستید. این دیگر چیست؟! همین قدر لازم است عرض کنم آقایان که مالز صاحبان مواشی دلتان بیشتر نباید بسوزد زیرا آنها بصیرتر و داناترند در این قسمت همینطور که آقای ضیاء الواعظین فرمودند اگر يك میش باشد که بداند حامله و قصابی آشنا نبوده و مسلحاً را هم ندیده و از آن کار اطلاعی ندارند آنوقت نتیجه این میشود که مجبور میشویم يك قانون را بگرفت ایجاد کنیم و یک موقع نسخ کنیم.

اولاً این مسئله يك قسمتش راجع به تجارت است و يك قسمتش هم راجع به صاحبان مواشی است حالا که ما موافقت و مخالفت میکنیم نمیتوانیم از کدام يك از این دو قسمت همتیم که بتوانیم مصلحت ما را از آنرا درست تشخیص بدهیم.

آقای وکیل الملک میفرمایند: چون ما يك قانونی برای امتعه وطنی کمرانده ایم بعدها محتاج پشم میشویم اگر بنامش بره کشتی بشود بالاخره ما محتاج میشویم که پشم از خارج بیاوریم.

حالا اگر آقای وکیل الملک اطلاع داشتند که سالی چند پشم از ایران خارج میشود و میدانستند که این پشمها یکبار خارج میشوند فقط از سرحدات و سواحل است زیرا پشمهای داخله کرمان اش و قافا نمیکند که حمل برحد بشود و بخارج برود شاید این فرمایش را نمی فرمودند ولی از روی يك نیت یا کی این اظهار عقیده را می کنند.

بنده هم عقیده ایشانرا تصدیق میکنم و عرض میکنم اگر وقتی مدارای کارخانجات شدم علاوه از این پشمی که داریم و چندین سال است حمل بخارج می کنیم ما میتوانیم تأمین ما محتاج خودمان را بکنیم و علاوه بر آن باز بخارج هم خواهیم فرستاد و از این حیث کاملاً مطمئن باشم.

علاوه چند سال است بره کشتی در این مملکت میشود هیچ نکمی و نقصی در پشم بره شما پیدا نشده اگر خیلی دلتان برای پشم میسوزد کاری نکنید که اساساً گوسفند خارج نشود و استانیستیک را ببینید سالی چند هزار گوسفند شما حمل بخارج میشود.

مدرس - باید حمل بشود.

کازرونی - بله بنده هم تصدیق می کنم باید حمل بشود نه اینکه آنها را نگاه داریم یا پشم آنها را نگاه داریم تا وقتیکه کارخانه آمده استفاده کنیم هر وقت دارای کارخانه شدم البته استفاده هم خواهیم کرد و يك قسمت از فرمایشات دیگر ایشان اخلاقی بود ظلم بحیوانات فرق نمیکند توله سگ بچه گربه بچه موش اینها هم مثل ما است

و آن این بود که مطابق نظامنامه داخلی چون این انتخابات خارج از محوطه مجلس شورای ملی شده است وحدت نصاب شرکت در آن نکرده این انتخابات را بنده ناص میدانم.

زیرا ابتداء و انتهاء انتخابات مطابق نظامنامه اعلان نشده بوده است تا تمام و کلاه در آن شرکت کنند و هیچ مانعی نداشت که تأمل شود قسمتی که شرکت نکرده اند شرکت کنند تا بعد نصاب برسد آن وقت اکثریت باهر کسی بود آن آدم عضو کمیسیون بنده نسبت باینکه چه کسی عضو کمیسیون شود و یا یکی انتخابات بشود اهمیت نمیدهم برای اینکه بالاخره از بین آقایان نمایندگان عضو مجلس شورا هستند انتخاب میشوند و میروند در يك کمیسیون رای میدهند و اکثریت مجلس قاطع خواهد بود و هر نظری نسبت با انتخابات باشد مربوط با اکثریت مجلس است ولی اساساً تا حد نصاب شرکت در انتخاب نکنند بنده آن انتخابات را ناقص میدانم و عقیده ام این است که این انتخابات باید تجدید بشود.

رئیس - شازاده شیخ الرئیس (اجازه)

شیخ الرئیس - علی ایچان هیچکس مانع شرکت کسی در انتخابات نیست از آقایان مستخرجین بیرونند که چطور شده است که تمام نترانسته اند در انتخابات شرکت کنند.

البته لازم است شرکت کنند و باید در کمیسیونها همه آقایان زحمت بکشند که وقت مجلس هم کمتر در برود و بنده گمان میکنم هیچکس نظری نداشته باشد که بعضی از آقایان شرکت نکنند ولی باید از آقایان مستخرجین بیرونند که چه شده است که شرکت و دخالت نکرده اند و چه شده که منتظر نشده اند و الامانع دخالت هیچکس هیچکس نبوده است و فضاوت هم با اکثریت مجلس است.

فجاعت - شما خودتان بهتر میدانید چرا اینطور شده است.

رئیس - آقای دست غیب (اجازه)

دست غیب - چه منتظر نشده باشند و چه نه نشسته باشند بهر حال عقیده ام این است که بایستی این انتخابات تجدید شود علاوه بر اینکه گمان میکنم به نصاب رسیده است بکنامع و محظور بهم ندارد که تجدید انتخاب شود همه آقایان و کلاه حاضرند و رایهاشان هم حاضر است الا تجدید بشود و برورند رایهای خود را بدهند و این صفت آقای شیخ الرئیس فرمودند مناط اعتبار رای اکثریت است البته اینطور است ولی يك عده در مجلس نشسته باشند و آنها رای نداده باشند یا منتظر نشوند رای آنها را بگیرند این اساساً خوب نیست و بر فرض این که بعد نصاب هم بوده است تجدید انتخاب

ضرر ندارد آقایان حاضرند و اساساً آقایانی را که باید برای کمیسیونها انتخاب کنند عقیده داشتند که کسی برود بکلاه کمیسیون حاضر است ممکن است دورتبه برود و رای بدهند.

رئیس - آقای زعیم (اجازه)

زعیم - بنده در اینکه موافقم که مجلس باید در جزئیات امور داخلی مجلس باهم دیگر کار کنند و آقایان و کلاه خودشان را در حکم يك عائله بدانند که باید در امور داخلی مجلس آنچه عظمت و جلال مجلس حکم میکند کار کند.

ولی چون يك مسئله قانونی پیش آمده بنده ناچارم فرمایش عرض کنم اینکه آقای حاج عزالدوله فرمودند چون همه شرکت نکرده اند این انتخابات باطل است بنده باین قسمت اعتراض دارم چرا ؟ برای این که انتخابات در داخله مجلس نکرده اند و در قسمت قانون اساسی که مربوطه با امور داخلی مجلس است چیزی ندارد که فرمایشات آقای حاج عزالدوله را برساند بلکه بر میگردد بقانون انتخابات عمومی که در آنجا قید شده است هر کسی از دادن رای مستنکف متعنه شناخته شد.

سر کشیک زاده - خارج از موضوع است.

زعیم - خارج از موضوع نیست يك کسی نخواهد رای بدهد و چون شرکت نکرده البته انتخابات باطل نیست ولی بنده عقیده دارم که باید لیست اسامی آقایان نمایندگان را مجلس در انتخاب کمیسیونها جلو بگذارد.

فرا کسیون ها نماینده داشته باشند و از روی تخصص اشخاصی که اطلاعشان بیشتر است برای کمیسیونها انتخاب کنند و بآن کمیسیون بفرستند و اگر خودش قبول نمیکند خواهش کنند و او را بفرستند بآن کمیسیون تا جریان او در صحیح تر شود چون بنده صلاح نمیدانم که این موضوع در مجلس مطرح و سابقه شود با این که بنده در اقلیت هستم اگر يك عده ای رای ندهند انتخابات باطل است این بنفع ما تمام میشود.

ولی چون اقلیت و اکثریتی نداریم این سابقه را هم برای مجلس خوب نمی بینم این است که بنده پیشنهاد میکنم تنفس داده شود تا در جلسه خصوصی این مسئله حل شود و آقای رئیس هم فرمودند فقترراجع بیک نفر اکثریت حاصل شده است فرضی کنیم حالا اولش است و میرویم از نورای میدهم این عقیده بنده است.

رئیس - آقایان با تنفس موافقت **جمعی از نمایندگان** - صحیح **مدرس** - اگر تجدید کردند آقای مصدق السلطنه را باید دو مرتبه بنویسند یا خیر ؟

(در این موقع (یکساعت قبل از ظهر) جلسه برای تفهیم تعطیل و دیگر تشکیل نگردید)
 رئیس مجلس شورای ملی
مؤتمن الملک
 منشی - علی اقبال الملک
 منشی - معظم السلطان
جلسه ۷۱
صورت مشروح مجلس
یوم سه شنبه ۲۹
برج میزان ۱۳۰۴ مطابق
۲۲ شهر ربیع الاول
۱۳۴۳
 (مجلس یکساعت و نیم قبل از ظهر برای است آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید)
 (صورت مجلس یوم یکشنبه ۲۷ میزان را آقای اقبال الملک قرائت نمودند)
رئیس آقای نظام تولیبه (اجازه)
نظام الولیبه - میخواستم عرض کنم نظمیته مشهد بواسطه فروضی که برایش پیش آمده خیلی در مضیقه افتاده بنده - پیشنهاد میکنم راپورت کمیسیون بودجه راجع بنظمیه مشهد را در دستور مقدم بدارند.

نمایندگانی که متفرندن هیچکدام در این دو مطلب اختلافی داشته باشند راجع بفروغ است.
 آن دو مطلب یکی راجع بانجمن های ایالتی و ولایتی است که در اصل ۹۱ و ۹۲ و ۹۳ قانون اساسی مینویسد و متأسفانه در دوره چهارم تشکیل نشد و در این دوره نسبت بانجمن های ایالتی و ولایتی تصمیمی گرفته نشده است و هر روز در ولایات اختلافی بین حکام و رؤسای ادارات تولید میشود و آقایان نمایندگان محترم ولایات مجبورند از کارهای بزرگ مجلس صرف نظر نموده وقتشان را صرف کارهای کوچک ولایات کرده و این وزارتخانه و آن وزارتخانه مراجعه نموده وقتشان کمتر صرف کارهای بزرگ مملکتی میشود.
 لهذا بنده میخواهم از آقایان نمایندگان استدعا کنم که در قضیه انجمن های ایالتی و ولایتی صرف توجهی بفرمایند که زودتر تشکیل شده و در ولایات نظارتی بامور که راجع بمالیات و چیزهای دیگر پیدا میشود مطابق حقی که با آنها داده شده است آنها را تصفییه نموده و کمترین وقت نمایندگان صرف کارهای ولایات بشود.
 مطالب دیگری که میخواهم بعرض آقایان برسانم در قانون اساسی هم تصریح است قضیه آقایان علماء است که باید بنج نفرشان در مجلس باشند و در اصل آن هم هیچ اختلافی بین آقایان نمایندگان نیست و اگر اختلاف جزئی باشد که اینک در بعضی شبات صحبت شد سرچیزهای فرعی است خوب است آن راه آقایان نمایندگان محترم در شعب خودشان بنشینند و آن اختلافات جزئی را رفع کنند که انشاءالله این قضیه راهم مجلس تمام کند و هر قدر ممکن است این دو قضیه را بیشتر دنبال کنیم که در این دوره پنجم ختم شود.

رئیس آقای ممتد الماطنه (اجازه)
 ممتد السلطنه بنده در دستور عرض داشتم.
 رئیس آقای میرزا باقرخان (اجازه)
 آقای میرزا باقرخان - مهمترین امور امروز در مملکت مسئله زراعت است و مکرر از طرف نمایندگان در این موضوع مذاکره شده و بنده هم پیشنهادی تقدیم کردم متأسفانه از طرف وزارت مایه و مجلس ابتدا توجهی در این موضوع نشده مقدمه مسئله گاو مری یک چیزی است و پیش آمد محصول اسمال بعینه مثل مسئله باز شیشه و خوب است.
 آقایان یک قدری از این مسئله غافلند. از طرفی رعیت کار ندارند بندر ندارند نان ندارند و از طرف دیگر مأمورین مایه با کمال فشار اسباب زحمت رعایا را فراهم کرده اند بنده از مقام محترم ریاست و نمایندگان تقاضا میکنم که در این خصوص یک توجهی بفرمایند که انشاءالله راهها آسوده شده و در آینه مردم دچار قطع و غلا نشوند.
 رئیس - شاهزاده شیخ الرئیس (اجازه)
 محمد هاشم میرزا شیخ الرئیس در این مدت مشروطیت در چهار چهار در دوره مجلس غالباً روزنامه رسمی داشتند و در دوره اول هم که روزنامه رسمی نبود تمام مذاکرات نمایندگان را با یک شوق و ذوقی در روزنامه های معلی و روزنامه های که آن وقت مینوشتند درج میشد و نسبت به مذاکرات نمایندگان هیچ سوء تفاهمی در خارج رخ نمیداد و بهر یک از ولایات که روزنامه

میرفت می فهمیدند که نماینده آنها در چه موضوع موافق و در چه موضوع مخالف بوده است و ادعایش را میدیدند و آن وقت یا تصدیق می کردند یا تنقید میکردند یا مینوشتند چرا رأی دادی.
 متأسفانه در دوره چهارم و پنجم ما این موضوع موفق نشدیم که یک روزنامه رسمی داشته باشیم که تمام نطقهای مارا بنویسد و هیچ سوء تفاهمی در اطراف نشود و یک سند رسمی در مقابل باشد.
 حالا چون موضوع روزنامه رسمی مطرح نیست پیش از این چیزی عرض نمیکند این مطلبی که پرروز از تصویب مجلس گذشت برای بنده خیلی ناگوار بود بنده بقرینه خودم عرض میکنم که هیچ تناسب نداشت.
 بنوری در مجلس مذاکره میشود آراء بود اغیابش خوانده شود مثل اینکه یک کسی در خارج سوء تفاهمی برایش تواید شده است.
 بنده هم با خواندن آراء موافقت کردم بعد معلوم شد مغرضین در خارج هستند حرارت آنها فرو ننشسته است و چون ادله با آن آراء قرائت نشد باز همان مزخرفاتی که میگفته اند ادامه داده.
 لهذا بنده متقدم که تمام دوسیه بود اغیابش و تمام آنچه که در ادوار مختلفه در سه چهار کابینه گذشته که بنده بهم نشان رأی اعتماد داده ام تمام آنها خوانده شود.
 یک نفر از نمایندگان طبع و توزیع شیع الرئیس - بنده دو پیشنهاد دارم یکی اینکه مجلس اجازه بدهد از اول شروع به این قضیه که هفت هشت سال قبل از این است در یکی روزنامه ها نوشته شود آرائی که رأی داده اند چه نظر داشتند و مخالفین چه نظر و متمنعین چه نظر و مطالب همه در مد نظر داشتیم و همه منتظر بودند مسائل مهمه لایتنلی که از دوره های دیگر باقی مانده است حل و تصفییه شود و مطالب خیلی مهمی در نظر آقایان از قبیل معاهدات و سایر مطالب آیا یک نماینده که بر حسب اصول مسلمة و اطلاعات کافیه رأی میدهد خودتر هم باید بارایش به تمام ولایات رود برای اینکه یک منتقدی که در آنجا هست و اطلاع ندارد به تمام مجلس حمله نکند یا یک بدبختی که وکیل نشده است و تقصیر بنده هم نیست حرفهای دیگری نزند.
 لهذا برای آقایان نمایندگان عادت اشتیاق پیدا شده که ما را از اصل قضیه کاملاً مطلع شوند حتی آقای قائم مقام هم که میفرمایند من رأی دادم ما میل دارم کاملاً

به بینند و بنده هم پیشنهاد کردم که دوسیه در مجلس خوانده شود و اگر میفرمایند وقت مجلس تلف میشود اجازه بدهند در یکی از روزنامه های معلی از اول تا آخرش درج شود و این پیشنهاد را هم علی سبیل التردد به مقام محترم ریاست تقدیم میکنم که هر کدامش را تصویب فرمودند بنده موقع اجرا گذاشته شود.
 نجات بصورت کتابچه کنند.
 مدرس - تمام دوسیه را باید چاپ کنند.
 رئیس - مراجعه میشود به شبهه ها آقای زعیم (اجازه)
 زعیم - در صورتیکه به شعب مراجعه میشود بنده عرضی ندارم.
 رئیس آقای سرکشیک زاده (اجازه)
 سرکشیک زاده - بنده میخواستم از مقام محترم ریاست تقاضا کنم امر بفرمایند که طبع و توزیع شود.
 رئیس - پیش نهاد طبع و توزیع شود.
 سرکشیک زاده - خبر دوسیه امر مجلس طبع و توزیع میشود.
 آقای تدین (اجازه)
 تدین - بنده اینطور احساس میکنم که تمام آقایان مایلند به اینکه اطلاع کاملی از جزئیات دوسیه من البدولی الختم پیدا کنند و به این جهت لازم میدانم اطلاعاتی که در این باب دارم بعرض برسانم قبل از این پیشنهاد میخواستم بطور اجمال چون در کمیسیون بودجه عضویت دارم اطلاعات خود را بیان کنم.
 ولی حالا صرف نظر میکنم برای اینکه وقتی دوسیه آمد تمام قسمتهایش برای همه روشن و آشکار میشود ولی بطور اجمال عرض میکنم که این ماموله کشتهای دریاچه ارومی جهت عمده اش متوجه سیاست خارجی بوده.
 اصولاً تصفییه این امر و وقوع آن یکی از مسائلی است که کاملاً بنفع ملت و دولت ایران بوده است.
 بعضی از نمایندگان البته بایتمند کر این نکات باشند در موضوعاتی که با سیاست خارجی ارتباط پیدا میکند دقیق تر باشد تا آن موضوعاتی که مربوط بامور داخلی است و به علاوه این موضوع در یک کابینه هائی حل شده است که رئیس الوزراء هائی آنها کاملاً طرف اعتقاد بوده اند و بطور اجمال عرض میکنم حل این قضیه از کابینه های اخیر آقای مستوفی - الملک شروع و در کابینه اخیر آقای مشیرالدوله تقریباً تمام شده است و این کابینه فعلی قضیه تمام شده در دوره گذشته را به مجلس آورده است و ما از نقطه نظر اعتمادی که به آقای مشیرالدوله در آن وقت داشتیم و حالا هم داریم و ایشان هم در

کمیسیون بودجه از نقطه نظر سیاست خارجی و مصالح مملکت تصدیق کردند که این قضیه خوب قضیه است از این جهت کمیسیون رأی داد و سایر آقایان هم موافقت کردند.
 بیشتر از این لازم نبودیم در این باب وارد شوم و اگر تصویب کنند که دوسیه بنظر آقایان برسد آن وقت این قسمت و سایر قسمتهای دیگر را که عرض نکردم تصدیق خواهند فرمود که صحیح بوده است.
 رئیس آقای نظم الملک (اجازه)
 نظم الملک - بنده عرضی ندارم.
 رئیس آقای مشارعظم (اجازه)
 مشارعظم - بنده تصور میکنم پیش نهادیکه راجع باین موضوع شده که دوسیه آن طبع و نشر شود نوشدارویس از مرگ است یک کاری نباید بکنند و بایکدر و حالا گذشته است و از تویک حرف هائی در اطراف آن زدن هیچ تأثیری در اصل قضیه نخواهد داشت اعم از اینکه قضیه صحیح باشد یا غلط ولی مطلبی که باید کشف کشتان نگردد این است آقایانی که در اینجا رأی داده اند این شصت و پنج نفر هیچ کدام دوسیه را شخصاً مطالعه نکرده بودند مگر چند نفر از آنها که در کمیسیون عضویت داشته اند و دوسیه را از تحت نظر گذرانده اند.
 ولی نمایندگان دیگر که رأی موافق دادند البته با اعتماد کسانی بوده است که آنها را خودشان بصورت کمیسیونهای بودجه و خارجه و سایر کمیسیونهایی که این امور مربوط به آنها است انتخاب کرده بودند و بنده یک قدری واضعتر عرض میکنم راجع به این موضوع در خارج اطلاق پارلمان هم خیلی تأکید میشد و اسرار میشد که این یک قضیه است که با منفعت مملکت بستگی و ارتباط دارد و بایستی نمایندگان محترم رأی بدهند و زودتر بگذرد.
 این تبلیغات هم در بین نمایندگان میشود بواسطه همین تبلیغات بود که شاید اشخاصی که میخواهند باین موضوع مخالفت کنند موافقت کردند.
 خود بنده از یکی از آقایان نمایندگان که کاملاً مطالعه کرده بودند پرسیدم اظهار کرد که بعد نظریه ام را بشما میگویم و بعد بمن اظهار کرد که این قضیه حتماً بایستی بگذرد فقط چیزی که اسباب تعجب بنده شد کدامیک است غالب آقایان نمایندگان هم متعجب هستند این است که در خارج تشویق میکردند که این موضوع حتماً باید بگذرد بعد از آنکه آراء خوانده شد معلوم شد که خود آنها منتجع بودند و رأی ندارند و بنده حالا اسم نمیزیرم در صورتیکه اعتماد ماقول آن اشخاص بود که رأی دادیم

ولی خود آنها باید ملتفت باشند نمایندگان که آنها را انتخاب کرده اند و به آنها رأی داده اند که در کمیسیون بودجه و سایر کمیسیونها عضو باشند آنها باید هر وقت هر نظری که پیدا می کنند دیگران هم تعقیب کنند برای اینکه برای اعضای کمیسیونها اعتماد دارند و اگر از زبان آنها چیزی بشنوند اهمیت میدهند و اگر ما اینجا رأی دادیم با اعتماد قبول آنان بود.
 حالا در اطراف آن چیزهائی می گویند که هیچ قضاوتی نیست و کرد و هر قضاوتی هم بکنند دیگر مفید نخواهد بود نجات برای اطلاع مردم است.
 رئیس آقای زعیم (اجازه)
 زعیم - بنده قبل از آقای تدین اجازه خواسته بودم که رعایم را عرض کنم لیکن نظر بفرمایند که ایشان کردند و فرمودند در اموری که یک قسمتش مربوط سیاست خارجی میشود نباید زیاد زیاد بکشمکش انداخت بنده هم عرض نکردم برای اینکه قضیه بشماتی که بحکم فرعه انتخاب شده و هیچ نظر سیاسی در آن نیست مراجعه شده و در آنجا قضیه را حل میکنند.
 ولی مؤخر فرمایش آقای تدین بنده را ناگوار کرد که تانیاً تحصیل اجازه نموده و یک قسمت از مطلب را توضیح بدهم برای اینکه می رود بشعبات و بنده میدانم که از آنجا هیچوقت بیرون نمی آید.
 به علاوه همان طور که آقای مشارعظم فرمودند نوش دارویس از مرگ سهراب است.
 ولی در حل قضیه که نیایستی این کار بشود و برخلاف مصالح است آن را هنوز بنده مطالعه نکردم.
 اما از آقایان رفقای اکثریت خودم پرسیدم توضیحاتی برای من دادند ولی صحبتی که اقلیت داشت و اعتراض شدیدی که کرد حتی از مجلس هم خارج شد برای این بود که مذاکرات را کافی نمیدانست و تقاضا آن بود که مجلس خصوصی تشکیل شده و بآن قضیه عطف توجهی بشایند ولی باین اعتراض عطف توجهی نکردند در صورتی که در قانون اساسی تصریح دارد هر گاه در نضر تقاضای مجلس خصوصی کردند باید جلسه خصوصی تشکیل در صورتی که آقایان اقلیت یا زنده تر هستند ولی موافقت باین تقاضا نشد.
 در صورتی که جلسه خصوصی برای این بود که در اطرافش صحبت شده و یک قسم سرخری در مجلس تصویب نشود و

اما اینکه فرمودند در کابینه های سابق که طرف اعتماد بوده اند قضیه حل و تصفییه شده این را خود آقای مشیرالدوله و آقای مستوفی الملک بهتر میتوانند بیان کنند و بنده این قسمتی را که عرض کردم از نقطه نظر رفقای اقلیتی خودمان است.
 خوب کابینه که اکثریت داشت و این قضیه در آن مطرح شده بود چه مانعی پیدا کرد که در آن زمان به مجلس نیاوردند.
 تقدیر مجلس نبود مدرس - ده سال است مطرح است زعیم - چرا میگفتند در کابینه آقای مستوفی الملک شروع شده و در کابینه آقای مشیرالدوله ختم شده در صورتیکه در زمان کابینه ایشان ختم شده کابینه ایشان در زمان مجلس بود.
آقای سید یعقوب خیرد کابینه آقای مشیرالدوله مجلس نبود
 زعیم - بنده یکی از اشخاصی بودم که تقاضا کردم و تأیید کردم فرمایش آقای طهرانی را باینکه آراء در مجلس قرائت بشود و متأسفانه همان حرفی است که آقای شیخ الرئیس در پشت تریبون فرمودند و فرمودند برای اینکه گفته شود یک اشخاصی رأی داده اند بدون مطالعه (متأسفانه این طور پیش می آید)
 برای اینکه اشخاصی که اطلاع کامل دارند اسماک میکنند و خودداری میکنند در اینکه عقیده خودشان را بطور صریح بگویند.
 تأسف در اینست که نمیگویند و وقتیکه نمیگویند البته بعضی اشخاص هم درست اطلاع ندارند دوسیه را هم اسم جنبه سیاست خارجی رویش میکنند و دیگر دست هیچکس بان نمیرسد آنوقت البته بکار نمی آید.
 آقای تدین که فرمودند چون جنبه سیاست خارجی دارد باید در اطرافش کشمکش نشود بنده پیش از این تصریح نمیکند)
 باز همان پیشنهاد آقای سرکشیک زاده را تأیید میکنم که برود بشعبات و در آنجا مطالعات بشود ولی اگر روزنامه بود که میشد در آن روزنامه مطالب را بعرض افکار عمومی گذاشت یعنی مخالفین بتوانند حرفهای خودشان را صریح بنویسند بنده موافقت میکردم که در روزنامه نوشته شود یک عده موافقین بهسو و جنجال حرف خودشان را میزنند و هر لایحه یا هر ادله معکس که در مخالفت باشد درج نخواهد شد.
 اینست که بنده پیشنهاد میکنم برود به شعب و مطالعه بشود مگر بنده این پیشنهاد را بیشتر از این هم عرض نمیکند

رئیس - آقای آقا سید یعقوب آقاسید یعقوب - با اینکه عقیده بنده این بود که این مسئله مطرح نشود ولی فرمایشات آقای مشار اعظم و آقای زعیم و آقای تدین هر سه يك عبارتی در کلامشان بود که ناچارم دفاع کنم ما هم اعتماد بکابینه آقای مشیرالدوله داشتیم و هم باین کابینه و این که آقایان میفرمایند نوش دارو پس از مرگ است یعنی چه؟

آقایان و کسانی که داخل سیاست میشوند میخواهند زمام امور مملکت را در دست بگیرند از يك هو و جنبال که در طهران در کنار فلان خیابان فلانکس فلان حرف را زده می گویند چه بسا باید کرد؟

عرض میکنم اگر ما این مملکت را چهار دوزه مثل پارس بکنیم باز هر يك از ما گرفتار نهم و افترا عسیم نوشدارو نبوده است يك مجلسی بکدههای خیلی بزرگی برداشته است هم کابینه آقای مشیرالدوله مصاب بوده است هم کابینه آقای مستوفی الممالک سبب خدمت کرده است نه نوشدارو بوده است و نه سهراب مرحوم شده است

بلکه خدمتی کرده اند و در باره ارومیه را نجات داده اند و الان هم سالی هشتاد و پنج هزار تومان اجاره آن در کبیله دوات وارد میشود و بکلی آنرا نجات داده اند اینهايكه آقایان فریاده بر نهند نیست و مکرر در دوره سوم و چهارم بلکه شنیده ام در خارجه هم مبنطور مردم به هبت قانونگذار تهمت بزنند نباید اهمیت داد.

خدا شاهد است و قرآنی که در اینجا تلاوت کردیم و قسم خوردیم آن واقعت مابین ما و ملت كنه خیانت به مملکت نکنیم.

ما آنچه که سعادت ملت بوده است رای داده ایم و پیش خدای خود وجدان خود مسئول هستیم و آهانیکه افتراء می- زنند خودشان میدانند انشاءالله اگر مصیبتی داشته باشیم کمتر میشود.

بگفتار نمایندگان - این مطلب مطرح نیست

نجات - مطرح باشد چه ضرر دارد الان دوسه بار یاورند بخوانند

رئیس - آقای کارزونی (اجازه)

کارزونی - بنده نیخواهم وقت مجلس ضایع بشود

رئیس - آقای مشیرالدوله (اجازه)

مشیرالدوله - چون آقای مشار اعظم يك بیانیاتی فرمودند و در ضمن آن بیانات گمان میکنم ایرادی متوجه من باشد چون من در آن روزی که رای دادم روی ورقه سفید اسم خودم را نوشتم و خیال میکردم این ورقه سفید علامت قبول است ولی بعد که اینجا خوانده شد معلوم شد كنه بنده را جزو منتقدین حساب کرده اند و بعد که از بعضی آقایان پرسیدم گفتند که مبیایست روی ورقه را نوشت سفید یا بنزله سفید چون اینرا ننوشتاید شارامتتص تصور کرده اند.

اما بنده خواستم اینرا توضیح بدهم که ورقه را که بنده دادم بنزله سفید بوده است و تصور میکردم چون خودورقه سفید است دیگر نوشتن سفید توضیح واضح است.

اما در این ضمن هم که لازم است توضیح دیگری عرض کنم یعنی چون آقای تدین فرمودند این کار را در کابینه آقای مستوفی الممالک شروع شده و در کابینه بنده ختم شده بنده لازم میدانم در این باب هم يك توضیحی بدهم که مطلب واضح شود.

همان طوریکه مذاکره شد کار در کابینه آقای مستوفی الممالک شروع شده و در کابینه بنده مذاکرات در جریان بوده و دنبال تحقیق میشد تا این مذاکرات بیک زمینه عملی بهمان زمینه که در مجلس پیشنهاد شدخانه بافت ولی چیزی امضاء نشد و فرار دادی منعقد نشد و جهتش این بود که بنده و وزیر خارجه وقت يك انتظاری داشتیم و منتظر بودیم که آن مسئله رفع شود تا فرار داد امضاء بشود و این ترتیب هملی و مجری شود.

حالا آن چه انتظاری بود این جا نمیتوانم عرض کنم و اگر آقایان نمایندگان خواسته باشند در يك کمیسیون خصوصی عرض میکنم و مادام که ماسر کار بودیم آن انتظاریکه داشتیم رفع نشدو مانع بود از این که ما این مسئله را عملی بکنیم و خانه باین قسمت بدهیم باین جهت این موضوع در کابینه بنده خانه بافت برای اینکه کابینه بنده نظر بمصالح مملکتی که بطور مجمل عرض میکنم لازم میدانست این مسئله ریشه کن بشود و در عین حال میخواستیم طوری بشود که بکلی این مسئله خانه پیدا کند که دیگر هیچ جای نگرانی در آتی نباشد و چون يك انتظاری داشتیم نتوانستیم در آن وقت خانه بدهیم این توضیحی بود که لازم میدانستم عرض کنم.

رئیس - آقای نصرت الدوله (اجازه)

نصرت الدوله - بنده در مقدمه صحبت در مجلس نبودم و میدانم که بچه صورتی این مطلب مورد بحث و مذاکره شده وانی مذاکراتی که در اطراف این قضیه میشود يك مسئله امر متوجه کرده است و متعجبم

و میخواهم يك تذکری عرض کنم که این مذاکرات راز نقطه نظر اصول و از نقطه نظر قوانین جاریه اسمش را چه میکنم؟ آیا استیضاح و سؤال و کبیل از و کبیل است؟ بقیه هم.

اگر معاصنه بعدی یا باصطلاح اروپائیا اینکسترمیس است؟ بدانیم يك رأی است داده شده.

این هم يك طرز نیست که سابقه میشود در آتی و والا يك مطلبی در مجلس مطرح میشود چنانکه در موقعی که این مسئله مطرح بود بعضی آقایان رساندم چون مست مخبری کمیسیون خارجه را داشتیم يك مطلبی بر حسب يك لایحه دولت که از مجاری قانونی خود بمجلس آمده بود و در يك کمیسیون صلاحیت داری بلکه در در کمیسیون صلاحیت دار خارجه و بودجه کاملاً مورد مطالعه شده بود.

دوسه ها (هائهايكه با آنها اشاره میشود) تمام اوراق آن در تحت نظر دولت آمده بود و با اطلاع و بصیرت باطراف این کار امضاء دو کمیسیون لازم دیده بودند مثل امضاء دولت های قبلی (چنانکه آقای مشیرالدوله هم حالا بیان فرمودند) که این مسئله ریشه کن بشود و حقیقه يك خدمت بزرگی باین مملکت کرده اند. بالاخره اینطور صلاح دیده بودند که يك رای دادند و آوردند بمجلس در مجلس هم موافق و مخالف صحبت کردند و رای دادند حالا میخواهم ببینم این تجدید مذاکره برای چیست؟ آیا ما باید عادت بکنیم و دیگران را عادت بدهیم که يك سابقه های قاطع بگذاریم؟ یا اینکه تمام قوانین جاریه را زیر پا بگذاریم یا بقرول آقای آقاسید یعقوب خودمان را چنان مردم مستضعف معرفی کنیم که بگرائی را که از روی فهمیدگی داده ایم برای اینکه چهار نفر هوجی در در بیرون چهارتا مزخرف میگویند ما این مسئله راهی مطرح کنیم و بخواهیم خودمان را تیره کنیم یا قضایا را بخواهیم اثبات کنیم.

این طور نیست مقام و کالتو نمایندگان يك مقامی است که باید همیشه قضایا را بطور رشیدانه مطرح کنند و البته يك نماینده که عقیده اش مخالف باین قضیه است حقش است که دفاع کند و تمام دلالتش را هم در مجلس اظهار کند و هر کس هم که موافق است صحبت میکند و حکمت هم با اکثریت مجلس است بالاخره باید يك وقتی تا شود و باید مسائل در دنیا هر رفته که باشد يك انتهائی داشته باشد بنده تصور میکنم که آقایان با عطف نظر بيك اصل کلی بيك تصمیمی بگیرند که در این مسئله با مسائل دیگر نگذارند این ترتیب را پیش باید بنده میدانم چه پیشنهادی بوده است چه تصویری بوده است ولی تصور میکنم که هر قدر و هر شکلی این مسئله تعقیب شود بعد از مذاکراتی که در مجلس هملی شده و درائی که داده شده تجدید بشود یعنی چه؟

تصویب کردن سابقه های غلط است.

رئیس - خوب هفت هشت نفر دیگر هم اجازه خواستند.

(بعضی اظهار کردند: مذاکرات کافیست و بعضی دیگر گفتند کافی نیست)

رئیس - معلوم میشود ناظر در این باب باید حرف زد.

مدرس - يك بیانی شاهزاده کردتلازم است دفاع کنم.

رئیس - راجع بکمیسیونها آقایان قرار دارند؟

بعضی از نمایندگان - بلی داده شده.

رئیس - سهراب بظهر است. انتخابات تجدید خواهد شد. با همان انتخابات سابق صحیح است؟

بعضی از نمایندگان - تجدید میشود. کارزونی - بچه دلیل باید تجدید بشود.

رئیس - اگر تجدید باید بشود باید از پیشنهاد بشود رای بگیریم. آقای حاج عز الممالک.

حاج عز الممالک - بنده پیشنهادی تقدیم نکردم.

(شرح ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم انتخابات کمیسیونها تجدید شود.

حاج عز الممالک - نظر بنده در تجدید انتخابات کمیسیونها دو موضوع بود لیکن ممکن است راجع بنظر بنده آقایان اختلاف داشته باشند این است که توضیح ندمم از چه نقطه نظر تجدید شود ممکن است در تجدید انتخابات هر کس از نقطه نظر خودش رای بدهد و روی هم رفته (بدون این که نظر خودم را تکرار کنم در هر ایض روز گذشته ام) با تبادل نظریکه با قسمت اعظم آقایان نمایندگان شد گمان میکنم موافق باشند که تجدید شود حالا اگر آقایان موافقتند که در خصوص کمیسیونها تجدید انتخاب بشود بیا و اگر موافقت نمیکنند همان رانی است که داده اند.

رئیس - آقای کارزونی (اجازه)

کارزونی - بنده گمان میکنم که قانون جای تردیدی در این موضوع برای ما باقی نگذاشته است.

يك عده که کافی برای رای بود در مجلس تشریف داشتند.

از طرف دیگر مقام ریاست هم ابلاغ شد که بروند مشغول انتخاب شوند بکمد متعجب شدند و نرفتند.

قرض کنید این رای اینجا با ورقه سفید و کبیل داده میشد آنوقت چطور این باطل است؟

تجدید بشود یعنی چه؟

اگر چنانچه اشخاصی که رفتند رای دادند رأیشان نصف بملاوه يك نیست خوب دور تیر و نود انتخاب کنند البته قانون همین کرده و اگر دور تیر هم اینطور شد دفته سومی مثل سابق از روی اکثریت نسبی انتخاب میشوند چنانکه در انتخابات سابق هم اشخاصی بودند که به ۲۰ رای انتخاب شدند.

بنده میدانم اگر مقصود از تجدید اینست که آراء قرائت شد ولی نصف بملاوه يك امضاء نبودند و باید تجدید کنند بنده موافقم ولی اگر مقصود اینست که آن رای که داده اند چون بکمد امتناع کرده اند گمان نم یکن باشد بنده گمان میکنم نسخ يك ماده قانون را رای داده و این ترتیب صحیحی نیست که برای نسخ ماده قانون بيك پیشنهادی بکنند و فی المجلس باین قیام و قعود رای بگیرند و هیچ قانونی حال تبهوت و دوام به خود نمی گیرد.

رئیس - رای میگیریم

نصرت الدوله - يك توضیحی از طرف پیشنهاد کننده لازم است

رئیس - توضیح دادند و اگر میخواهید صحبت کنید هفت هشت نفر در این موضوع اجازه خواستند

رای میگیریم پیشنهاد آقای حاج عز الممالک.

آقایانی که تصویب میکنند قیام فرمایند.

(عده کثیری قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد

آقایان تشریف ببرند بیرون برای رای دادن چند نفری که اجازه خواسته بودند حال متواترند حرف بزنند

کارزونی - بنده يك سؤالی دارم

رئیس - بفرمائید

کارزونی - تجدید یعنی چه؟

یعنی راهائی که سابق کان نم یکن باشد اینکه خلاف قانون است به عقیده بنده.

(ممکن است اشتباه کرده باشم یا نه)

حالا از مقام ریاست سؤال میکنم که این عرایضی که بنده کردم غلط بوده یا صحیح؟ موافق قانون بود یا خیر؟ و این تجدید موافق قانون است یا خیر؟

رئیس - شما چرا در سایر مواقع يك چنین سؤالی نمیکنید

آقای دست غیب (اجازه)

دست غیب - خواستم عرض کنم فرمایش آقای کارزونی وارد نیست و این تجدید هم مخالف قانون نیست

رئیس - راجع بمسائلی که قبل از دخول دستور در اول مجلس باید مذاکره شود چند نفری اجازه خواستند. آقای

دست غیب و آقای دامغانی و آقای مستعد السلطنه و آقای نظم الملک و چند نفر دیگر و به آقای مدرس میفرمائید مذاکره نشود؟

بعضی از نمایندگان - خیر کافی است.

رئیس - وارد در دستور بشویم؟

بعضی از نمایندگان - بلی

رئیس - دایورت های دیروز جزو دستور است.

دایورت کمیسیون بودجه قرائت میشود.

(بعضی ذیل قرائت شد)

ماده واحده - مجلس شورای ملی وزارت مالیه اجازه میدهد مبلغ هفت هزار و نهصد و هفتاد و يك تومان و هفت هزار و دینار قروض نظمیته مشهد را از باب است سنوات مضایه از محل صرفه جوئی بودجه سته مضایه تنگنوزیل وزارت داخله محسوب و پرداخت نماید

رئیس - آقای آقاسید یعقوب (اجازه)

(حاضر نبودند)

رئیس - آقای شروانی (اجازه)

(خارج شده بودند)

رئیس - آقای کارزونی (اجازه)

کارزونی - بنده با اصل و اساس این مسئله مغالطی نمیتوانم بکنم زیرا اطلاعی ندارم و میدانم از چه قرار بوده و چرا باید حالا هفت هزار و پانصد تومان داد هر که اطلاع دارد رای میدهد هر که اطلاع ندارد رای نمیدهد

لکن عرض بنده همانست که مکرر گفته ام اینصورت جزء خرجهای که بمجلس میآیند بنده وقتی میتوانم رای بدهم که در ضمن بودجه کل باشد.

بنده می بینم اینصورت جزء خرج وارد مجلس میشود ما هم رای می دهیم فاخر از اینکه مجلس کجا است و از کجا باید بگیریم و اگر در آخر سال میلی کسر بیآوریم از کجا باید تهیه کنیم بنده خواستد بدانم کمیسیون بودجه از بنده می بینم اینصورت جزء خرج وزارت مالیه سؤال کرده که بجای این هفت هزار و پانصد تومان که در بودجه علاوه کرده عایدی تهیه کرده کرده بانه

پرسیده گمان هفت هزار و پانصد تومان که علاوه بر بودجه معمولی خودمان باید تادیه کنیم مجلس کجا است و از چه جا باید داده شود آیا دخل و خرج مملکت باین اضافه مطابقت میکند یا نه عرض بنده این بود

عماد السلطنه مخبر - این اظهار نگرانی کفرمودند

در این مورد بخصوصی موضوع ندارد برای اینکه این خرجی نیست که بخواهد

تصویب بشود و برود وزارت مالیه بوجوب حواله یولی پرداخته شود و بعد از این خرج کنند

این پولهای است که نظمیته خراسان در سنوات سابق در سه سال چهار سال پنج سال کسر داشته و پرداخته شده است.

حالا برای اینکه میخواهند تصفیة حسابهای گذشته را بکنند يك سند خرجی لازم است

وزارت مالیه از وزارت داخله مطالبه سند خرج کرده وزارت داخله هم بمجلس پیشنهاد کرده و صورت مغایرش را هم داده اند مغایر هم هست که در موقع خودش لازم بوده از قبیل مخارج معسومین و مغایر لازم دیگر گذر آن موقع در بودجهها پیش بینی نشده بوده است و علاوه بودجه بوده مالیه محل هم پرداخته حالاهم که تصویب شود چیزی بر بودجه اضافه نمیشود و همان یولی است که داده اند و مقصود از این لایحه بدست داشتن يك سند خرج است

کارزونی خیلی خوب

رئیس - عده برای مذاکره کافی نیست.

(در این موقع جلسه تعطیل و پس از نیامست تشکیل گردید)

رئیس - شاهزاده شیخ الرئیس (اجازه)

محمد هاشم میرزا شیخ الرئیس - راجع بقسمت نظمیته مشهد اگر چه گمان می کنم آقای عماد السلطنه توضیحات کافی دادند ولی بجهت اینکه بکلی رفع سوء تفاهم شود.

عرض میکنم اینها مخارج فوق العاده بوده و خیلی لازم از اینکه فراریها و پاهندگان که بایران میآیند خرجی لازم داشت که اینها راز مشهد بظهران فرستند که در اینجا اوزام معیشت شان را فراهم بیاورند تا اینکه با و طانشان شان مراجعت کنند یا بمالکشان تلگراف کنند و از این قبیل مسائل

بنا بر این این مخارج فوق العاده بود که در بودجه پیش بینی نشده کم کم اسباب کسر بودجه شد.

رئیس - (خطاب بشیخ الرئیس) آقای قدری تأمل بفرمائید. آقایان باید تشریف ببرند بیرون برای رای دادن.

شیخ الرئیس - کم کم اسباب کسر بودجه شد حالا هم که آمده بمجلس از نقطه نظر حفظ ترتیباتی است که در مالیه باید باشد بار سال هم قرار گذاشته گمان میکنم مغایر از از محل صرفه جوئی های نظمیته بکنند

علی ای حال این پولی نیست که حالا

خرج بکنند و فقط بعنوان سند خرجی است برای وزارت مالیه والا تأسیسات تازه نیست که بر بودجه مملکت تحمیلی بشود که حالا آقایان میخواهند ببینند مجلس را در بودجه کل دارند یا نه یولی که سابقاً صرف شده است.

امروز هم برای آن از صرفه جوئی های بودجه معلی پیدا کرده اند چیز تازه نیست و فقط يك تصویب لازم دارد که مجاری قانونی خودش را طی کرده باشد لهذا گمان میکنم با اطلاعات بیشتری که آقایان ممکن است بعد نسبت باین قسمت پیدا کنند هیچ جای نگرانی در رای دادن باین مطلب نیست و هیچ تحمیلی هم بر بودجه نیست.

رئیس - آقای دست غیب (اجازه)

دست غیب - بنده از دو جهت با باین لایحه مغالتم یکی از جهت اینکه آقای شاهزاده فرمودند خرج شده

من که اینصورت را ندیدم و خبر ندارم که در چه کابینه بوده و چه ترتیب خرج شده

صورت جزئی که بوده فقط آقای عماد السلطنه مخبر معتمد میفرمایند صورتش هست ما هم البته اعتقاد و اطمینان داریم باینکه فرمایش ایشان صحیح است ولی البته صورت جزء را باید ما ببینیم تا اینکه بقیه هم و معلوم شود در چه کابینه بوده.

چه پرداخته شده که داده که گرفته. دیگر اینکه اگر اینطور نشود ممکن است فردا بیایند و بگویند صد هزار تومان در فلان کابینه خرج شده حالا شما بیایید و تصویب کنید کم کم راه اینطور تصویبها باز بشود.

اینست که بنده عقیده دارم تا صورت جزء مخارج نیاید بمجلس و آقایان نمایندگان نبینند نیشود این خرج را تصویب کرد.

مخبر - اینکه فرمودند صورت جزء بنظر آقایان نرسیده و باید بمجلس بیاید هیچوقت معمول نبوده که این قبیل چیزها صورت جزئی هم همراهش باشد

پس فلسفه کمیسیون بودجه و نشستن هجده نفر عضو و تحقیق کردن آنها چیست؟ وجه فایده دارد؟

میفرمایند ممکن است يك وقت صد هزار تومان دیگر هم بیاورند و تصویبش را از مجلس بخواهند بنده گمان نمی کنم که کمیسیون بودجه این قدر سهل انکار باشد که هر چیزی را آنجا بیاورند فوری بدون رسید و تأمل رای بدهد و تصویب کند همان طور که شاهزاده فرمودند این يك مخارج فوری و ضروری بوده است